

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้และความต้องการใช้ฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Thai Digital Collection : TDC) ของนักศึกษาบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และได้นำเสนอตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎี

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าและได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1.1 สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

2.1.2 ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

2.1.3 ฐานข้อมูลที่จัดบริการในห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศ

2.1.4 การให้บริการฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ (Thai Digital Collection : TDC) ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

2.1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Information)

คำว่า “สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์” ได้มีนักวิชาการชาวต่างประเทศและชาวไทย รวมทั้งหนังสืออ้างอิง ได้ให้ความหมายและคำจำกัดความ ความสำคัญ คุณภาพและประเภทของ สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ไว้ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2560) ให้ความหมายของ สารสนเทศ หมายถึง ข่าวสาร การแสดงหรือชี้แจงข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งตรงกับศัพท์บัญญัติของคำในภาษาอังกฤษ คำว่า Information

สมาคมห้องสมุดอเมริกัน (Young, 1983 : 117) ให้คำจำกัดความของคำว่า Information ว่า หมายถึง ความคิด ข้อเท็จจริง และผลงานที่เกิดขึ้นจากจิตใจทั้งหมด ซึ่งมีวิธีการติดต่อสื่อสาร มีการจัดบันทึกรวบรวม มีการตีพิมพ์เผยแพร่หรือมีวิธีการแจกจ่ายทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่ใชเป็นทางการในทุกรูปแบบ

พจนานุกรม Webster’s New World College Dictionary (1999 : 733) ให้ความหมายของ สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความรู้ที่ได้จากการสำรวจ การศึกษา หรือการสอนที่บันทึกไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นวัสดุตีพิมพ์ และไม่ตีพิมพ์

จิตติมา เทียมบุญประเสริฐ (2544 : 4) ให้ความหมายของคำว่า สารสนเทศ คือ ข้อมูลที่ได้ผ่านการประมวล ผ่านการวิเคราะห์ หรือสรุปให้อยู่ในรูปแบบที่มีความหมาย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์

สุชาติ กิระนันท์ (2542 : 5) ให้ความหมายของคำว่า สารสนเทศ คือ ข้อความที่ประมวลได้จากข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น จนได้ข้อสรุปเป็นข้อความที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยเน้นที่การเกิดประโยชน์ คือ ความรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้

สรุปได้ว่า สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูล ข้อเท็จจริง ข่าวสาร และความรู้ ที่ผ่านการประมวลผลแล้วนำมาบันทึกรวบรวมไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งวัสดุตีพิมพ์ เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย วารสาร ฯลฯ และวัสดุไม่ตีพิมพ์ เช่น สื่อโสตทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ ซึ่งเผยแพร่โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดข้อมูล เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการตัดสินใจของผู้ใช้

ความหมายของสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

อาร์โนล (Arnold. 1990 : 91) ได้กล่าวว่า สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ คือ สิ่งที่อยู่ในรูปของออนไลน์ (Online) ซีดีรอม (CD-ROM) แผ่นดิสก์แมกเนติก (Magnetic disc) เทปบันทึกแบบแถบแม่เหล็ก (Magnetic Tape) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โทรสาร การเผยแพร่ข่าวสารแบบทันทีทันใด (Real Time Broadcast News) ระบบฝากข้อความ (Voice Mail)

ดิกคินสัน (Dickinson 1994 : 1) ให้ความหมายสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ คือ ข้อมูลสารสนเทศใด ๆ ที่สามารถเข้าถึงผ่านระบบคอมพิวเตอร์ สารสนเทศอาจจะบันทึกอยู่ในคอมพิวเตอร์ หรือสามารถเข้าถึงจากเครื่องอ่านซีดีรอม หรือสามารถเข้าถึงโดยผ่านโมเด็มและโทรศัพท์

RUSA MARS Management Committee (1998 : 277) ได้กล่าวถึงสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ว่าหมายถึง บริการสืบค้นออนไลน์ บริการสืบค้นจากคอมแพคดิสก์ สารสนเทศจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งที่เป็นอินเทอร์เน็ตไซด์จากเครือข่ายใยแมงมุม เป็นต้น รวมถึงฐานข้อมูลบรรณานุกรมรายการทรัพยากรสารสนเทศที่มีให้บริการ สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ สื่อประสม และสื่ออื่น ๆ ที่ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้โดยตรงในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์

อากาศร ชาติโลหะ (2547 : 76) ให้ความหมายของคำว่า สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ เรื่องราวที่ได้มีการรวบรวมและจัดเก็บไว้ในรูปแบบที่อ่าน หรือค้นคืนได้ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เช่น บันทึกอยู่ในแฟ้มข้อมูล (file) หรือในฐานข้อมูล (database)

น้ำทิพย์ วิชาวิน (2548 : 88) ได้ให้ความหมายของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง วัสดุที่นำเสนอข้อมูลในรูปดิจิทัล อาศัยวัสดุและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ช่วยในการนำเสนอข้อมูล เช่น ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และฐานข้อมูลในรูปแบบต่างๆ เช่น ฐานข้อมูลซีดี-รอม ฐานข้อมูลออนไลน์ และฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศที่ห้องสมุดจัดทำขึ้นเอง

คณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (2548 : 14) ให้ความหมาย สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ คือสื่อที่สามารถจัดเก็บข้อมูลได้ปริมาณสูง เป็นข้อมูลแบบสื่อผสม และมีระบบการค้นคืนด้วยระบบคอมพิวเตอร์ที่เที่ยงตรง แม่นยำ และรวดเร็ว สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ได้รับความนิยมมากในปัจจุบัน เพราะเทคโนโลยีได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วทำให้สื่อประเภทนี้มีคุณภาพและราคาถูกลง เช่น ซีดีรอม ซีดีไอ แผ่นวีดิทัศน์เลเซอร์ แผ่นวีซีดี แผ่นดีวีดี สารสนเทศเวปไซด์ไวด์เว็บ

ซโรซีนีย์ ชัยมินทร์ (2549 : 10) ได้ให้ความหมาย ของสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ คือ สารสนเทศที่บันทึกและเผยแพร่ในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการสร้าง การผลิต การจัดเก็บ การอ่าน การเข้าถึง การค้นคืนและค้นหาสารสนเทศที่ต้องการ

บุษกร แก้วพิทักษ์คุณ (2553 : 9) ได้กล่าวถึง ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ว่า หมายถึง ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดที่ผลิตขึ้นเองโดยโปรแกรมประยุกต์ ได้รับการบันทึกไว้ในรูปลักษณะของวัสดุอิเล็กทรอนิกส์ เช่น แผ่นดิสก์ ซีดีรอม หรือฐานข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะในรูปแบบฉบับเต็ม (Full Text) เช่น ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์สิ่งพิมพ์ของสถาบัน ฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุด (OPAC) กฤตภาค วารสาร เป็นต้น ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงทรัพยากรประเภทเหล่านี้ได้โดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม

ธิดารัตน์ เพ็ญวิจิตร (2553 : 16) กล่าวถึง สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึงข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ เรื่องราวที่ได้มีการรวบรวมและ จัดเก็บไว้เป็นดิจิทัลที่สามารถอ่านหรือค้นคืนได้ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ มีการผสมผสานเทคโนโลยี ด้านการจัดเก็บและการค้นคืนสารสนเทศเข้าไว้ด้วยกันในสื่อที่ไม่ใช่กระดาษ ซึ่งต้องอาศัยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการสร้าง การจัดเก็บ การอ่าน การเข้าถึง การค้นคืนและการค้นหาสารสนเทศที่ ต้องการ มีจัดเก็บบนสื่อบันทึกเป็นซีดี (Compact Disc) หรือฮาร์ดดิสก์ (Hard disk) หรือสื่ออื่น ๆ ที่ใช้ ในการจัดเก็บข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ การจัดทำทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์จะมีรูปแบบการจัดทำที่อาจปรับเปลี่ยนมาจากสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ วารสาร บทความ เป็น อิเล็กทรอนิกส์ เช่น วารสาร Library Journal วารสาร Information Technology ที่ปัจจุบันจะมีจัดทำทั้งฉบับพิมพ์ และฉบับอิเล็กทรอนิกส์ หรือจัดทำเป็นดิจิทัลตั้งแต่แรก เช่น วารสาร D-Lib Magazine และ Information Research ทั้งนี้จะหมายรวมถึง ฐานข้อมูลออนไลน์ สารสนเทศบนอินเทอร์เน็ตในรูปแบบอื่น ๆ เช่น กระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์ และข้อมูลในการสื่อสารในแบบเครือข่ายทางสังคม (Social Network) เช่น YouTube, SlideShare และ Flickr รวมทั้งโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ดาลัด พุกาธร (2556 : 10) ให้ความหมาย ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ทรัพยากรสารสนเทศที่มีการผลิต การจัดเก็บ การค้นคืนและเผยแพร่ โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยข้อมูลจะอยู่ในรูปดิจิทัล บันทึกลงในวัสดุอิเล็กทรอนิกส์ เช่น แผ่นดิสก์ ซีดีรอม หรือฐานข้อมูลต่าง ๆ ผู้ใช้สามารถเข้าถึงทรัพยากรประเภทเหล่านี้ได้โดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ คือ ข้อมูล ข้อเท็จจริง ข่าวสาร ความรู้ และสารสนเทศต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ มีการรวบรวม การจัดเก็บ การเข้าถึง การเผยแพร่และค้นคืน ด้วยวิธีการทางเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านระบบเครือข่าย โดยให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสืบค้น เป็นต้น

ความสำคัญของสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

สารสนเทศมีความสำคัญและจำเป็นต่อมนุษย์ในสังคมสารสนเทศ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศ ล้วนแล้วแต่เน้นให้เห็นถึงความสำคัญของสารสนเทศในการใช้ประโยชน์รวม 5 ประการ คือ (สุทธิลักษณ์ อัมพวันวงศ์, 2515 : 2)

1. เพื่อการศึกษา (Education) สารสนเทศที่จัดเก็บและให้บริการในห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศทั่ว ๆ ไป ล้วนแล้วแต่ให้ประโยชน์ในการเก็บข้อมูลเบื้องต้นต่อการศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน

2. เพื่อให้ความรู้ (Information) คนในสังคมมีความจำเป็นต้องทราบความเปลี่ยนแปลงไปในสังคม ต้องทราบข่าวในสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน การติดต่อสื่อสารในสังคมแต่ละวันจะได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง สารสนเทศทุกประเภทล้วนแล้วแต่ให้ข่าวสารที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะสารสนเทศประเภทวารสาร หนังสือพิมพ์ ตลอดจนสื่อสารสนเทศ ประเภทวิทยุ โทรทัศน์ และโทรคมนาคม ล้วนแล้วแต่มีบทบาทอย่างสูงต่อการติดตามข่าวในสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน สารสนเทศต่าง ๆ จึงมีความสำคัญต่อการจัดความสงสัยในเรื่องใคร่รู้ของเหตุการณ์ในสังคมให้หมดสิ้นไป

3. เพื่อการค้นคว้า (Research) ในยุคสังคมข่าวสารปัจจุบัน สารสนเทศที่ตอบสนองในเรื่องการค้นคว้าวิจัย มีบทบาทอย่างสูงต่อการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ ในแต่ละประเทศต่างพยายามสนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัยและการค้นคว้าทางเทคโนโลยีต่าง ๆ สารสนเทศทางด้านการศึกษาค้นคว้าไม่ว่าจะจัดทำให้บริการอยู่ในรูปใด เช่น บัตร สารระสังเขป สมุดสถิติ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญในการก่อให้เกิดสารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าที่ทันสมัยและนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศทุก ๆ ด้านได้ต่อไป

4. เพื่อความจรรโลงใจ (Inspiration) สารสนเทศบางประเภทและบางชนิดยังอำนวยความสะดวกก่อนให้เกิดความจรรโลงใจ ทำให้เกิดความสุขทางจิตใจ เช่น การอ่านหนังสือวรรณกรรมที่สำคัญช่วยก่อให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้งในความดีงามในความคิดของผู้อื่น

5. เพื่อความบันเทิง (Recreation) สังคมสารสนเทศในปัจจุบันมีสื่อสารสนเทศเพื่อความบันเทิงในการพักผ่อนหย่อนใจมาก ๆ แต่ละชนิดล้วนแล้วแต่ตอบสนองสารสนเทศเพื่อความบันเทิงส่วนตัวหรือครอบครัว เช่น การอ่านหนังสือที่ชื่นชอบเป็นการส่วนตัว หรือการเพลิดเพลินชมรายการจากโทรทัศน์ หรือฟังเพลงที่ชื่นชอบจากวิทยุ สื่อสารสนเทศเพื่อการบันเทิงมีการผลิตมากมาย เพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้สารสนเทศประเภทนี้อย่างทั่วถึง และอำนวยความสะดวกสบายต่อการใช้เพื่อความบันเทิงได้อย่างเต็มที่

ซารินี เชาว์ศิลป์ (2542 : 42) กล่าวถึง ความสำคัญของสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ไว้ว่า สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์มีลักษณะที่น่าสนใจหลายประการ อย่างหนึ่งคือความสามารถในแทรกซึมซอกซอนไปในทุกส่วนของ ชีวิตประจำวันของมนุษย์ รวมทั้งเข้าไปเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ ขั้นตอนรูปแบบ วิธีการทำงานของเรา ตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ และชัดเจน เช่น ธนาคาร First Security National Bank ได้เปิดบริการธนาคารออนไลน์ในอินเทอร์เน็ต ร้านหนังสือชื่อ Amazon ในอินเทอร์เน็ตเปิดโอกาสให้คนรักหนังสือที่ไม่มีเวลาไปร้านหนังสือสามารถเลือกซื้อหนังสือได้จากคอมพิวเตอร์ที่บ้านหรือที่ทำงานของตน ซึ่งสะดวกสบายและประหยัดเวลากว่าการไปเดินซื้อด้วยตนเอง

การให้ความสำคัญกับคุณภาพของสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้บริการ ผู้ผลิต จะต้องให้ความสนใจที่จะพัฒนาและให้บริการสารสนเทศให้มีคุณภาพแก่ผู้ใช้ ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการใช้ การแสวงหา และการใช้สารสนเทศจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ใช้ได้รับสารสนเทศที่มีคุณภาพ หากสารสนเทศไม่มีคุณภาพก็จะมีคุณค่าต่อผู้ใช้ ซึ่งคุณภาพของสารสนเทศจะพิจารณาได้ดังนี้ (ประภาวดี สืบสนธิ์, 2533 : 318)

1. เนื้อหาตรงกับความต้องการและยังไม่เคยรู้มาก่อน การได้รับสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการ ถือได้ว่าสารสนเทศนั้นมีคุณภาพสูงสุด

2. ความถูกต้องน่าเชื่อถือ การที่ได้รับสารสนเทศที่ไม่ถูกต้อง ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงถือได้ว่าเป็นสิ่งที่อันตราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากนำสารสนเทศนั้นไปใช้เพื่อการตัดสินใจและการวางแผนก็จะทำให้เกิดความผิดพลาดในการวางแผนและการตัดสินใจ

3. ความทันสมัย ใหม่ ทันเหตุการณ์ สารสนเทศที่ต้องการในบางสถานการณ์อาจต้องการสารสนเทศที่มีความทันสมัย แต่ในบางกรณีก็ต้องการสารสนเทศที่เป็นข้อมูลเก่าด้วยเช่นกัน

4. รู้เรื่องเข้าใจง่าย เนื่องจากแต่ละบุคคลมีระดับการรับรู้และความสามารถในการทำความเข้าใจสารสนเทศที่แตกต่างกัน ดังนั้นหากผู้ใช้ที่มีความสามารถที่จะเข้าใจสารสนเทศได้ สารสนเทศนั้นย่อมมีคุณภาพต่อผู้ใช้นั้น

จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพสูงทำให้แนวโน้มสารสนเทศในอนาคตมีการผลิต การจัดการสารสนเทศง่าย และการเข้าถึงสารสนเทศสะดวกขึ้น ห้องสมุดและสถาบันบริการสารสนเทศต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญกับสารสนเทศโดยได้มุ่งเน้นให้บริการสารสนเทศในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์เพิ่มมากขึ้น สารสนเทศดังกล่าวเป็นคลังข้อมูลในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงข้อมูลของผู้ผลิต หรือแหล่งผลิตในระบบออนไลน์ มีการจัดเก็บข้อมูลใหม่ในฐานข้อมูลทุกวัน ขณะเดียวกันข้อมูลเก่าจะจัดเก็บให้สามารถสืบค้นย้อนหลังได้ ช่วยประหยัดเวลาของผู้ใช้ ทำให้ได้รับสารสนเทศที่ทันสมัย และตรงตามความต้องการโดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ในการใช้บริการ อีกทั้งผู้ใช้บริการสามารถปรับเปลี่ยนกลวิธีการสืบค้นได้ตลอดเวลาขณะสืบค้น และยังสามารถจัดการผลการสืบค้นโดย การสั่งพิมพ์ บันทึก ส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ ส่งออกรายการบรรณานุกรม การแจ้งเตือน เป็นต้น ในการสืบค้นสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ให้มีประสิทธิภาพนั้น ทั้งผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการต้องมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศ วิธีการสืบค้น รวมถึงมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศ เพื่อคัดสรรสารสนเทศที่เหมาะสม สอดคล้องกับ ความต้องการ และทันเวลา (อัญชลี กล้าเพชร, 2551)

สามารถสรุปได้ว่า สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ในยุคของสังคมสารสนเทศ (Information Society) หรือยุคข้อมูลข่าวสาร (Information Age) ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น มีบทบาทสำคัญต่อคนในสังคมที่ต้องใช้สารสนเทศ ไม่ว่าจะในด้านการศึกษา การเรียนการสอน การค้นคว้าวิจัย และการดำเนินชีวิต ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาตนเอง องค์กร และประเทศชาติ

ประเภทของสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

การบันทึกและจัดเก็บสารสนเทศด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์สามารถบันทึกข้อมูลได้เป็นจำนวนมาก ตลอดจนสามารถแสดงสารสนเทศได้ในรูปแบบของตัวอักษร ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว แบ่งออกเป็น 6 ประเภท โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (พรพรรณ จันทร์แดง, 2557 : 37)

1. ซีดีรอม (Compact Disc Read Only Memory : CD-ROM) เป็นสื่อที่ใช้บันทึกสารสนเทศ มีลักษณะเป็นจานวงกลมเคลือบเงา มีเส้นผ่านศูนย์กลางขนาด 4.75 นิ้ว หรือ 12 เซนติเมตร มีความหนาประมาณ 1.2 มิลลิเมตร สามารถจุข้อมูลได้ประมาณ 250,000 หน้า หรือ 600 ล้านตัวอักษร และสามารถบันทึกข้อมูลได้ทั้งตัวอักษร ภาพ เสียง ภาพเคลื่อนไหว รวมถึง สื่อประสม (Multimedia) ต่าง ๆ เป็นสื่อที่สามารถอ่านได้อย่างเดียว ไม่สามารถแก้ไขปรับปรุงข้อมูลได้ ใช้กับเครื่องอ่านด้วยแสงเลเซอร์

2. แผ่นวีดิทัศน์ระบบดิจิทัลหรือแผ่นดิสก์อเนกประสงค์ (Digital Versatile Disc-DVD) เป็นสื่อชนิดใหม่ที่ได้รับการพัฒนามาจากซีดีรอม รูปลักษณะภายนอกคล้ายคลึงกับแผ่นซีดีรอมทุกประการ แต่สามารถบันทึกและจัดเก็บข้อมูลได้มากกว่าซีดีรอม 25 เท่า เป็นเทคโนโลยีที่ก้าวเข้ามาทดแทนวีดิทัศน์แบบเดิม นิยมใช้บันทึกสารสนเทศสื่อประสม เช่น ภาพยนตร์ ข่าวเหตุการณ์สำคัญ ๆ สารคดี

3. หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Books) หรือ e-Books เป็นหนังสือที่ผลิตออกมาในรูปแบบของดิจิทัลจัดเก็บและบันทึกข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้เก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูล ได้แก่ แผ่นซีดีรอม แผ่นดีวีดีรอม เครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่าย (Server) การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องมีเครื่องคอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์สำหรับการเปิดและอ่านข้อมูล บางครั้งมีการจัดทำไฮเปอร์มีเดีย (Hypermedia) หรือไฮเปอร์ลิงก์ (Hyperlink) เพื่อการเชื่อมโยงไปยังแหล่งข้อมูลอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังสามารถโต้ตอบกับผู้ใช้ (Interactive) ปัจจุบันคณาจารย์ตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้ผลิตหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ออกมาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากความสะดวก ประหยัด และสามารถเผยแพร่สู่สาธารณชนได้อย่างรวดเร็ว หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบ่งออกเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบฐานข้อมูลและแบบแต่ละชื่อเรื่อง

4. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Journals) หรือ e-Journals เป็นวารสารในรูปแบบดิจิทัล เผยแพร่ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และแสดงผลทางหน้าจอคอมพิวเตอร์ จัดทำโดยนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา ให้บริการบทความวารสารในรูปแบบตัดย่อและเอกสารฉบับเต็ม (รวิษฎาหงส์กาญจนกุล, 2551 : 8) ได้รับความนิยมมากในปัจจุบันนี้ทั้งทางฝ่ายของผู้ผลิตและผู้ใช้ ฝ่ายผลิตสามารถผลิตได้โดยไม่จำกัดจำนวนและไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายเป็นเรื่องของกระดาษ กระบวนการเย็บเล่ม และกระบวนการขนส่งจากผู้ผลิตไปยังผู้ใช้ ส่วนผู้ใช้สามารถอ่านวารสารได้ทันทีที่ผู้ผลิตอัปโหลดข้อมูลลงบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ บางสำนักพิมพ์ผลิตวารสารออกมาทั้งในรูปแบบเล่มและรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งรูปลักษณะของทั้ง 2 แบบ มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่มีความต่างตรงวิธีการอ่าน โดยวิธีการอ่านด้วยตาเปล่าหรือการอ่านจากหน้าจอคอมพิวเตอร์

5. หนังสือพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Newspapers หรือ e-Newspapers) เป็นหนังสือพิมพ์ที่ผลิตออกมาในรูปแบบของดิจิทัล มีการเชื่อมโยงข้อมูลบางส่วนกับแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เนื้อหาสาระเหมือนกับหนังสือพิมพ์ในรูปแบบเล่ม และวิธีการนำเสนอสารสนเทศมีความคล้ายคลึงกัน โดยจัดแบ่งเนื้อหาออกเป็นหมวดหมู่ เช่น การเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม บันเทิง และกีฬา นำเสนอสารสนเทศทั้งในรูปแบบของไฟล์ HTML และ ไฟล์ PDF และผู้อ่านสามารถย้อนกลับไปดูหนังสือพิมพ์ฉบับเก่า ๆ ได้ เนื่องจากใช้ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งมีเนื้อที่ในการจัดเก็บข้อมูลมากกว่ารูปแบบเล่ม ลักษณะการนำเสนอเนื้อหาจากหนังสือพิมพ์ออนไลน์มี 2 รูปแบบคือ ใช้เนื้อหาข่าวเดิมจากสื่อสิ่งพิมพ์ขึ้นบนสื่อออนไลน์ และการเรียบเรียงข่าวใหม่บางส่วน ด้วยการปรับเปลี่ยน เพิ่ม หรือตัดคำ/ประโยคและตัดเนื้อหาข่าวทิ้งบางส่วน เพื่อประหยัดเวลาของผู้อ่านให้ได้เฉพาะสาระที่สำคัญ ส่วนรายละเอียดให้อ่านจากตัวเล่มฉบับพิมพ์

6. ฐานข้อมูล (Database) หมายถึง ระบบการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศที่มีความสัมพันธ์กัน โดยอาศัยคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือหลักในการจัดเก็บและค้นคืน ทำให้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อมูลได้โดยง่าย และสามารถใช้งานได้พร้อม ๆ กันหลายคน องค์ประกอบสำคัญของฐานข้อมูล ได้แก่ ข้อมูล ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และผู้ใช้ฐานข้อมูล ฐานข้อมูลสามารถจำแนกออกได้เป็น 4

ประเภท ได้แก่ ฐานข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศหรือ OPAC ฐานข้อมูลซีดีรอม ฐานข้อมูลออนไลน์ และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของฐานข้อมูล ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ความสำคัญ ประโยชน์และประเภท ดังนี้

คำว่าฐานข้อมูล ตรงกับภาษาอังกฤษ คือ Database ได้มีผู้ให้คำนิยามไว้หลายลักษณะ ดังนี้ แพรท (Pratt 2005 : 7) กล่าวว่า ฐานข้อมูล คือ โครงสร้างที่สามารถเก็บข้อมูลของเอนทิตี (Entities) แอททริบิวต์ (Attributes) และความสัมพันธ์ (Relationships) ไว้ได้อย่างหลากหลาย

น้ำทิพย์ วิชาวิน (2548 : 160) ให้ความหมาย ฐานข้อมูล หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลที่สัมพันธ์และสอดคล้องกัน มารวมกันไว้ในระบบจัดการฐานข้อมูล เราสามารถที่จะทำการเชื่อมโยงและดึงข้อมูล มาใช้ได้ตามต้องการโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการบันทึก และการค้นคืนสารสนเทศ มีการแสดงผลข้อมูลผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์หรือทางเครื่องพิมพ์ โดยมีการเชื่อมโยงเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยระบบเครือข่าย

ดิชิตชัย เมตตาริกานนท์ (2551 : 148) กล่าวถึง ฐานข้อมูล หมายถึง ที่รวมของระเบียบข้อมูลที่มีลักษณะเดียวกันและประสานสัมพันธ์ซึ่งกัน จัดเก็บอยู่ในอุปกรณ์หน่วยความจำสำรอง เช่น แถบแม่เหล็กหรือจานบันทึก ฐานข้อมูลเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้ผู้ใช้ข้อมูลในที่ต่าง ๆ สามารถแบ่งปันใช้ข้อมูลร่วมกันหรือเป็นแหล่งอ้างอิงทางด้านบรรณานุกรมที่ได้รับการจัดเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์ พร้อมระบบค้นคืนที่จะช่วยให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างสะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ฐานข้อมูลส่วนใหญ่จะรวบรวมบรรณานุกรมเฉพาะสาขาวิชา

สัมพันธ์ จันทรดี (2551 : 24) กล่าวว่า ฐานข้อมูล คือ การรวบรวมและจัดเก็บชุดของข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันมาไว้ด้วยกันให้สามารถพัฒนาและใช้ข้อมูลเหล่านั้นร่วมกันได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เช่น ข้อมูลทั่วไปของคนในแต่ละวันตั้งแต่ตื่นนอนตอนเช้าจนกระทั่งเข้านอน ข้อมูลของพนักงาน ข้อมูลทางการเงิน ข้อมูลที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานเป็นต้น

อาภากร ธาตุโลหะ (2554 : 84) ให้ความหมาย ฐานข้อมูล หมายถึง แหล่งรวมของสารสนเทศที่มีความสัมพันธ์กันและนำมาบันทึกเก็บไว้ในรูปแบบที่อ่านได้ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ด้วยโปรแกรมบริหารจัดการ สามารถค้นคืนข้อมูลต่างๆ ที่ได้บันทึกไว้มาแสดงผลทางหน้าจอ ฐานข้อมูลหนึ่งอาจประกอบไปด้วยแฟ้มข้อมูลหลาย ๆ แฟ้มหรือเพียงแฟ้มข้อมูลเดียวก็ได้ ขึ้นอยู่กับการจัดเก็บและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างระเบียบข้อมูล โดยมีระบบจัดการข้อมูลเป็นตัวกำหนดโครงสร้างที่ใช้ในการจัดเก็บและค้นคืน

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ฐานข้อมูล คือ แหล่งรวมระเบียบข้อมูลที่มีความคล้ายคลึงและสัมพันธ์กัน แล้วนำมาจัดเก็บและค้นคืนด้วยระบบจัดการฐานข้อมูล โดยช่วยให้ผู้ใช้ข้อมูลในที่ต่าง ๆ สามารถแบ่งปันใช้ข้อมูลร่วมกันได้

ความหมายของฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น ได้มีผู้ให้คำนิยาม ไว้ดังนี้

ธนู บุญญานวัตร (2550) ให้ความหมาย ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง สารสนเทศที่จัดเก็บไว้ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยมีชุดคำสั่งระบบจัดการฐานข้อมูล ทำหน้าที่ควบคุมการจัดการและการใช้ฐานข้อมูล

อัญชญา ธาตุบุรุษย์ และคณะ (2556 : 7) ได้อธิบาย ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง สารสนเทศที่จัดเก็บไว้ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยมีชุดคำสั่งระบบจัดการฐานข้อมูลทำหน้าที่ควบคุม การจัดการและการใช้ฐานข้อมูล

วิชชนน วศินเมธากูร (2557 : 24) กล่าวถึง ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ คือ สิ่งที่เป็นทรัพยากร สารสนเทศในรูปแบบไมติพิมพ์โดยแต่ละฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จะถูกจัดเก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่นำไปใช้ประโยชน์ โดยแบ่งตามประเภทของฐานข้อมูล อาทิ ฐานข้อมูลแบ่งตาม ลักษณะเนื้อหาฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการสืบค้น เป็นต้น

ทิพวรรณ สุขราย (2558) ให้ความหมาย ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง สารสนเทศที่ จัดเก็บไว้ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยมีชุดคำสั่งระบบจัดการฐานข้อมูล ทำให้มีการสืบค้นได้สะดวก และรวดเร็วมากขึ้น

ธิดารัตน์ สาระพล (2554) ให้ความหมาย ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง สารสนเทศที่ จัดเก็บไว้ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยมีชุดคำสั่งระบบจัดการฐานข้อมูล ทำหน้าที่ควบคุมการจัดการ และการใช้ฐานข้อมูล แบ่งตามลักษณะการใช้งานแบ่งได้ 2 ประเภทคือ ฐานข้อมูลออฟไลน์ และ ฐานข้อมูลออนไลน์ แบ่งตามเนื้อหาสารสนเทศที่ให้บริการแบ่งได้เป็น ฐานข้อมูลบรรณานุกรม (bibliography) บทคัดย่อ (abstract) และฐานข้อมูลฉบับเต็ม (full text)

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ระบบจัดการ ฐานข้อมูล ที่รวบรวม จัดเก็บ และค้นคืน ทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ให้อยู่ในรูป อิเล็กทรอนิกส์ เช่น หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วารสารอิเล็กทรอนิกส์ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัย อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

ความสำคัญของฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ฐานข้อมูลเป็นแหล่งที่รวบรวมสารสนเทศ ที่สามารถเก็บข้อมูลได้เป็นจำนวนมากสามารถ ปรับปรุงแก้ไข เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา และสามารถใช้พร้อมกันได้หลายคน โดยสามารถใช้ต่าง สถานที่ได้ด้วย (อาภากร ธาตุโลหะ, 2547 : 76) ดังนั้น การจัดข้อมูลให้เป็นระบบฐานข้อมูลจะทำให้ ข้อมูลมีส่วนที่ดีกว่าการเก็บข้อมูลในรูปของแฟ้มข้อมูล ทั้งนี้เพราะการจัดเก็บข้อมูลในระบบฐานข้อมูล นั้นจะมีส่วนสำคัญกว่าการจัดเก็บข้อมูลในรูปของแฟ้มข้อมูลปกติ ดังต่อไปนี้ (พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ, 2553 : 146)

1. ลดการเก็บข้อมูลที่ซ้ำซ้อน (Data Redundancy) นั่นคือ ข้อมูลบางชุดที่อยู่ในรูปของ แฟ้มข้อมูลอาจมีปรากฏอยู่หลาย ๆ แห่งเพราะมีผู้ใช้ข้อมูลชุดนี้หลายคน เมื่อใช้ระบบฐานข้อมูลแล้ว จะช่วยให้ความซ้ำซ้อนของข้อมูลลดน้อยลง เช่น ข้อมูลอยู่ในแฟ้มข้อมูลของผู้ใช้หลายคน ซึ่งผู้ใช้แต่ละคนจะมีแฟ้มข้อมูลเป็นของตนเอง ระบบฐานข้อมูลจะลดการซ้ำซ้อนของข้อมูลเหล่านี้ให้มากที่สุด โดยการจัดเก็บในฐานข้อมูลไว้ที่เดียวกัน ผู้ใช้ทุกคนที่ต้องการใช้ข้อมูลชุดนี้จะใช้โดยผ่านระบบ ฐานข้อมูลโดยทำให้ไม่เปลืองเนื้อที่ในการเก็บข้อมูลและลดความซ้ำซ้อนลงได้

2. รักษาความถูกต้องของข้อมูล (Data Correction) เนื่องจากฐานข้อมูลมีเพียงฐานข้อมูล เดียว ในกรณีที่มีข้อมูลชุดเดียวกันปรากฏอยู่หลายแห่งในฐานข้อมูลซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะต้องตรงกัน ถ้า มีการแก้ไขข้อมูลนี้ทุก ๆ แห่งที่ข้อมูลปรากฏอยู่จะแก้ไขให้ถูกต้องตามกันหมดโดยอัตโนมัติด้วยระบบ จัดการฐานข้อมูล

3. การป้องกันและรักษาความปลอดภัยให้กับข้อมูลทำได้อย่างสะดวก (High Degree of Data Integrity) นั่นคือ การป้องกันและรักษาความปลอดภัยกับข้อมูลระบบฐานข้อมูลจะให้เฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้นจึงจะมีสิทธิ์เข้าไปใช้ฐานข้อมูลได้ เรียกว่ามีสิทธิ์ส่วนบุคคล (Privacy) ซึ่งก่อให้เกิดความปลอดภัย (Security) ของข้อมูลนั้นด้วย ฉะนั้นผู้ใดจะมีสิทธิ์ที่จะเข้าถึงข้อมูลได้จะต้องมีการกำหนดสิทธิ์กันไว้ก่อนและเมื่อเข้าไปใช้ข้อมูลนั้น ๆ ผู้ใช้จะเห็นข้อมูลที่ถูกเก็บไว้ในฐานข้อมูลในรูปแบบที่ผู้ใช้ออกแบบไว้

4. สามารถใช้ข้อมูลร่วมกันได้ (Data Sharing) เนื่องจากในระบบฐานข้อมูลจะเป็นที่เก็บรวบรวมข้อมูลทุกอย่างไว้อย่างเป็นระบบ โดยผู้ใช้หรือผู้รับบริการแต่ละคนสามารถที่จะใช้ข้อมูลในระบบได้ทุกข้อมูลตามสิทธิ์ที่กำหนดให้ ซึ่งถ้าข้อมูลไม่ได้ถูกจัดให้เป็นระบบฐานข้อมูลแล้วผู้ใช้ก็จะใช้ได้เพียงข้อมูลของตนเองเท่านั้น สำหรับโปรแกรมต่าง ๆ ถ้าเก็บไว้ในฐานข้อมูลก็จะสามารถใช้งานร่วมกันได้เช่นกัน

5. มีความเป็นอิสระของข้อมูล (Data Independence) นั่นคือ เมื่อผู้ใช้ต้องการเปลี่ยนแปลงข้อมูลหรือนำข้อมูลมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับโปรแกรมที่เขียนขึ้นมา จะสามารถสร้างข้อมูลนั้นขึ้นมาใช้ใหม่ได้โดยไม่มีผลกระทบต่อระบบฐานข้อมูล เพราะข้อมูลที่ใช้เข้ามาประยุกต์ใช้ใหม่นั้นจะไม่กระทบต่อโครงสร้างที่แท้จริงของการจัดเก็บข้อมูล ดังนั้นการใช้ระบบฐานข้อมูลจะทำให้เกิดความเป็นอิสระระหว่างการจัดเก็บข้อมูลและการประยุกต์ใช้

6. สามารถขยายงานได้ง่าย (Improved Flexibility) นั่นคือ เมื่อต้องการเพิ่มเติมข้อมูลที่เกี่ยวข้องก็จะสามารถเพิ่มได้อย่างง่าย ไม่ซับซ้อน เนื่องจากมีความเป็นอิสระของข้อมูล ดังนั้นจึงไม่มีผลกระทบต่อข้อมูลที่มีอยู่ในระบบ

7. ข้อมูลสามารถบูรณะกลับสู่สภาพปกติได้เร็วและมีมาตรฐาน (Data Restored and Standard) เนื่องจากการจัดพิมพ์ข้อมูลในระบบที่ไม่ได้ใช้ฐานข้อมูล ผู้เขียนโปรแกรมแต่ละคนมีแฟ้มข้อมูลของตนเองเฉพาะ ฉะนั้นแต่ละคนจึงต่างก็สร้างระบบการบูรณะข้อมูลให้กลับสู่สภาพปกติในกรณีที่มีข้อมูลเสียหายด้วยวิธีการของตนเอง จึงทำให้ขาดประสิทธิภาพและมาตรฐาน แต่เมื่อมาเป็นระบบฐานข้อมูลแล้ว การบูรณะข้อมูลให้กลับคืนสู่สภาพปกติจะมีโปรแกรมชุดเดียวและมีผู้ดูแลเพียงคนเดียวที่ดูแลทั้งระบบ ซึ่งย่อมต้องมีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐานเดียวกันแน่นอน

นอกจากนี้ฐานข้อมูลมีส่วนช่วยสนับสนุนการทำงานของนักวิชาชีวสารสนเทศเองด้วย กล่าวคือ ช่วยในการคัดเลือกสิ่งใหม่ และช่วยประเมินทรัพยากรสารสนเทศก่อนที่นำเข้ามาเก็บไว้ในองค์กร เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่ก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการใด ๆ เป็นสิ่งช่วยลดกระบวนการและขั้นตอนในการจัดหารสารสนเทศ ทำให้ระบบการจัดการข้อมูลเป็นไปอย่างอัตโนมัติและนำไปใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า โดยสรุป สามารถแบ่งบทบาทของฐานข้อมูลต่อการดำเนินงานสารสนเทศ ใน 4 ลักษณะ คือ (เดชา นันทพิชัย, 2546)

1. บทบาทต่อการสร้างสารสนเทศของหน่วยงาน ฐานข้อมูลทำให้นักสารสนเทศสามารถวิเคราะห์ความต้องการของผู้ใช้อย่างสม่ำเสมอ และสามารถที่จะนำเสนอสิ่งใหม่ ๆ ให้กับผู้ใช้ได้อย่างต่อเนื่อง ฐานข้อมูลสามารถช่วยให้งานสารสนเทศที่จะวิเคราะห์ทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบัน เช่น ปีที่มีอยู่ แหล่งที่มีอยู่ สาขาวิชาที่มีอยู่ การใช้ทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นอยู่ หรือโครงการใหม่ ๆ ปรับปรุงของเดิมและเพิ่มทรัพยากรใหม่ ๆ ในส่วนที่องค์กรยังไม่แต่จำเป็นต้องมี กล่าวคือ ฐานข้อมูลสามารถที่

จะรายงานผลและแสดงผล สังเคราะห์และทำรายงานสรุปที่จำเป็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรายงานผลดังกล่าวจำเป็นต่อการตัดสินใจและลดความซ้ำซ้อนของทรัพยากรที่จะมีในองค์กรในอนาคตต่อไป

2. บทบาทในการจัดการข้อมูล (Information Organization) ฐานข้อมูลนับว่ามีบทบาทต่อการจัดการข้อมูลขององค์กรเป็นอย่างมาก เพราะเป็นกระบวนการที่จะจัดการเนื้อหาของสารสนเทศให้อยู่ในที่เดียวกัน เพื่อให้สามารถสืบค้นได้ ประสิทธิภาพของฐานข้อมูลก็คือ การที่สามารถสืบค้นได้อย่างกว้างขวาง และเข้าถึงเนื้อหาสาระสำคัญในระดับลึกได้ไม่ว่าจะอยู่ในทรัพยากรประเภทใดก็ตาม ทั้งนี้ในการจัดการฐานข้อมูลจึงจำเป็นต้องมีมาตรฐานและกฎเกณฑ์ที่แน่นอน เช่น เกณฑ์ในการจัดแบ่งประเภทของทรัพยากรสารสนเทศ มาตรฐานของการทำดัชนีสืบค้น ความถูกต้องของการบันทึกข้อมูล เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงเนื้อหาของฐานข้อมูลและคุณภาพของฐานข้อมูล

3. บทบาทในการสืบค้นข้อมูล (Retrieval of Information) ฐานข้อมูลสามารถช่วยในการค้นหาทำได้ง่ายเมื่อผู้ต้องการ ฐานข้อมูลทำให้การสืบค้นเป็นกระบวนการที่ทำได้สะดวกรวดเร็ว ดังจะเห็นว่าปัจจุบันผู้ใช้สามารถที่จะสืบค้นเอกสารฉบับเต็มได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ฐานข้อมูลยังนับว่ามีบทบาทต่อการค้นคว้าวิจัยอีกทางหนึ่งด้วย เพราะช่วยประหยัดเวลาและงบประมาณค่าใช้จ่ายที่จะต้องจ่ายไปในการค้นคว้าวิจัยของนักวิจัยแต่ละครั้ง

4. บทบาทในการเผยแพร่สารสนเทศ (Dissemination of Information) ฐานข้อมูลมีความสามารถในการรายงาน การจัดเรียง และมีกระบวนการค้นที่สามารถเข้าถึงเนื้อหาอย่างเหมาะสม กระบวนการเหล่านี้ทำให้การเผยแพร่และแจ้งให้ผู้ใช้ทราบถึงสารสนเทศที่มีในระบบเป็นไปอย่างรวดเร็ว

ดังนั้นภารกิจสำคัญของห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศ คือการจัดการเกี่ยวกับข้อมูลสารสนเทศ และความรู้ทั้งที่เป็นข้อความ รวมทั้งสื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยทำการรวบรวมสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ จัดระบบสารสนเทศเพื่อให้ง่ายต่อการค้นคืนมากที่สุด นักสารสนเทศที่ทำหน้าที่นี้จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเพิ่มคุณค่าให้กับสารสนเทศที่มีอยู่ โดยการประเมินสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ และสามารถที่จะค้นหาและนำเสนอไปยังผู้ใช้ได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว (ดิชิตชัย เมตตาริกานนท์, 2551 : 154)

จึงสรุปได้ว่า ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นับเป็นสื่อที่มีพัฒนาการสำคัญที่มีคุณค่า เพราะเป็นสื่อที่สามารถ จัดเก็บข้อมูลได้ปริมาณสูง เป็นข้อมูลแบบสื่อผสม และมีระบบการค้นคืนด้วยระบบคอมพิวเตอร์ที่สะดวกรวดเร็ว ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในปัจจุบันจึงเป็นสื่อ ประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียน การสอน การค้นคว้า และการวิจัยในการศึกษาระดับอุดมศึกษา ดังนั้นห้องสมุดมหาวิทยาลัย จึงมีหน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมงานทางด้านวิชาการของมหาวิทยาลัย เพื่อให้บริการ และอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ประโยชน์ของฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อมูลและสารสนเทศเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของสังคมสมัยใหม่ที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีสติปัญญาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติและสังคมโลกในด้านต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้าปัจจุบันข้อมูลและสารสนเทศเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีปริมาณมากมายทั้งสารสนเทศที่อยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์และฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์การเพิ่มขึ้นของจำนวนสารสนเทศมีผลกระทบต่อห้องสมุดในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศและบริการสารสนเทศ ดังนั้น

ห้องสมุดเกือบทุกแห่งได้จัดหาฐานข้อมูลออนไลน์มาให้บริการแก่ผู้ใช้ทำให้การเข้าถึงสารสนเทศขยายขอบเขตออกไปอย่างกว้างขวางและเปิดโอกาสให้ผู้ใช้ได้รับข้อมูลที่ทันสมัยได้สะดวกรวดเร็วและช่วยประหยัดเวลาในการค้นคืนสารสนเทศได้เป็นอย่างมากฐานข้อมูลออนไลน์จัดว่ามีประโยชน์ทั้งต่อผู้ใช้บริการและห้องสมุดดังนี้ (Tenopir & Read, 2000 : 234)

1. ช่วยประหยัดงบประมาณของห้องสมุด การบอกรับฐานข้อมูลออนไลน์เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการบอกรับวารสาร เนื่องจากลดจำนวนการบอกรับวารสารที่ซ้ำซ้อนลงได้ รวมทั้งไม่ต้องเสียเนื้อที่ในสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการจัดเก็บ

2. ช่วยขยายขอบเขตในการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ที่กระจัดกระจายอยู่ในแหล่งสารสนเทศทั่วโลก

3. เป็นเครื่องมือช่วยชี้แนะแหล่งสารสนเทศที่อยู่ในรูปสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นส่วนเสริมให้สามารถเข้าถึงสื่อสิ่งพิมพ์ได้รวดเร็ว ถูกต้อง และตรงกับความต้องการ

4. สามารถสืบค้นสารสนเทศโดยไม่จำกัดระยะเวลาและสถานที่ ผ่านระบบการสื่อสารโทรคมนาคม ทำให้การสืบค้นทำได้สะดวกและรวดเร็ว

5. ผลการสืบค้นมีความเฉพาะเจาะจง และสามารถค้นหาเรื่องที่มีหลายแนวคิดในเรื่องเดียวกันได้ง่าย โดยไม่จำกัดว่าจะต้องค้นเพียงหัวเรื่องเดียวเท่านั้น

6. ข้อมูลมีความทันสมัย ข้อมูลในฐานข้อมูลจะมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอเนื่องจากการปรับปรุงข้อมูลทำได้รวดเร็วกว่าการปรับปรุงข้อมูลอยู่ในรูปสื่อสิ่งพิมพ์ฐานข้อมูลแต่ละฐานจะมีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนในการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย เช่น ปรับปรุงทุกวัน

ปัจจุบันห้องสมุดมหาวิทยาลัยและห้องสมุดเฉพาะหลายแห่งในประเทศไทย ได้นำระบบจัดเก็บสารสนเทศด้วยอิเล็กทรอนิกส์หรือคอมพิวเตอร์มาใช้ และเปิดโอกาสให้ผู้ใช้สืบค้นข้อมูลที่ต้องการได้ ซึ่งข้อมูลที่จัดเก็บในรูปของอิเล็กทรอนิกส์ที่เรียกว่า ฐานข้อมูล มีประโยชน์มากต่อวงการสารสนเทศ ต่อการแสวงหาความรู้ของบุคคลในยุคปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะ (พวา พันธุ์เมฆา, 2541 : 211)

1. สามารถเก็บข้อมูลได้จำนวนมากในสื่อขนาดเล็ก เช่น จานแสง (Optical Disc) ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 12 ซม. หนาเพียง 2 มม. สามารถบรรจุข้อความจากหน้าหนังสือธรรมดาได้กว่า 150,000 หน้า ทำให้ประหยัดเนื้อที่การจัดเก็บได้มาก

2. สามารถค้นคืนข้อมูลที่ต้องการได้รวดเร็ว และถูกต้องแน่นอนกว่าการค้นด้วยมือ ทำให้ประหยัดเวลาสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้ทันที ทันความต้องการ

3. สามารถปรับปรุงฐานข้อมูลให้ทันสมัย ถูกต้อง ได้อย่างรวดเร็ว และตลอดเวลา หากมีข้อมูลใหม่เกิดขึ้น สามารถจัดเก็บเพิ่มเติมเข้าไปในฐานข้อมูลได้ง่ายและเป็นระบบ ซึ่งกรณีเดียวกันนี้ถ้าเป็นการพิมพ์ตัวเล่มหนังสือ ต้องใช้เวลาในการเตรียมต้นฉบับ การเข้าเครื่องพิมพ์ และเข้าเล่มเป็นระยะเวลานานกว่าจะเป็นรูปเล่มออกมาให้ใช้กันได้ ฐานข้อมูลจึงมีความสะดวกกว่า

4. สามารถสืบค้นทางไกลได้ โดยการต่อฐานข้อมูลเข้ากับระบบโทรคมนาคมที่มีอยู่ เช่น โทรศัพท์ตามสาย โทรศัพท์ไร้สาย กล่าวคือ หากผู้ใช้มีเครื่องคอมพิวเตอร์อยู่ที่บ้าน มีเครื่องโทรศัพท์หากต้องการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในฐานข้อมูลใด อยู่ที่ห้องสมุดใด ก็สามารถหมุนโทรศัพท์ไปสถาบันนั้นให้เจ้าหน้าที่ต่อสายเข้ากับฐานข้อมูล ข้อมูลก็จะมาปรากฏบนจอคอมพิวเตอร์ที่บ้านให้เราเลือกใช้ได้ตามต้องการ

อาการ ชาติโลหะ (2547 : 76) กล่าวว่า ฐานข้อมูลมีความสำคัญและอำนวยความสะดวก ดังนี้

1. ลดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อและลดความซ้ำซ้อนในการจัดเก็บสารสนเทศ
2. ประหยัดเวลาที่ใช้ในการค้นหาและประหยัดสถานที่ที่ใช้ในการจัดเก็บ
3. เป็นเครื่องมือสำคัญในการชี้แนะแหล่งสารสนเทศ สามารถค้นหาข้อมูลได้อย่างสะดวกและรวดเร็วและสามารถใช้พร้อม ๆ กันได้ในเวลาเดียวกัน แม้ว่าจะอยู่ต่างสถานที่กัน
4. สามารถควบคุมข้อมูลให้มีรูปแบบและเป็นมาตรฐานเดียวกัน
5. สามารถกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยของข้อมูลได้

นอกจากนี้แล้ว พงษ์ศักดิ์ ฝักมาศ (2553 : 192) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของระบบฐานข้อมูลออนไลน์ มีดังนี้

1. ประหยัดเวลาในการค้นหา ได้ข้อมูลครบถ้วน และได้ข้อมูลจากสื่อหลายประเภท เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร และรายงานการประชุม โดยมีความผิดพลาดต่ำกว่าการสืบค้นด้วยมือ
2. ผู้ค้นได้ข้อมูลในรูปแบบบรรณานุกรม บทคัดย่อ หรือเอกสารฉบับเต็ม
3. ผลการค้นหาจะอยู่ในรูปแบบมาตรฐานและสามารถคัดเลือกเรื่องที่ต้องการและไม่ต้องการได้
4. ให้บริการผู้ใช้ได้หลายคนในเวลาเดียวกัน
5. ได้ข้อมูลที่ทันสมัยกว่าข้อมูลที่เป็นรูปเล่ม
6. ได้ข้อมูลจากหลากหลายแหล่งโดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทาง
7. ข้อมูลบางรายชื่อออกมาในลักษณะข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มากกว่าเป็นรูปเล่ม ซึ่งต้องค้นผ่านระบบฐานข้อมูลเท่านั้น

สรุปได้ว่า ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มีประโยชน์ในการสร้างระบบการจัดเก็บสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และผู้ใช้สามารถค้นคืนสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันได้ ด้วยระบบเครือข่าย

ประเภทของฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ฐานข้อมูลมีความหลากหลายทั้งในด้านเนื้อหา และการใช้งาน จึงมีการจัดแบ่งประเภทฐานข้อมูลได้หลายลักษณะ คือ แบ่งตามความมุ่งหมายของการจัดทำฐานข้อมูล และแบ่งตามประเภทของข้อมูล ดังนี้ (พิมพ์ร่ำไท เปรมสมิทธิ์, 2538 : 4)

ฐานข้อมูลแบ่งตามความมุ่งหมายของการจัดการฐานข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ฐานข้อมูลอ้างอิง (Reference Database) ให้ข้อมูลที่ชี้หรือแนะไปยังแหล่งที่สามารถใช้ข้อมูลที่ต้องการได้โดยที่ฐานข้อมูลนั้นไม่มีเอกสารฉบับเต็ม (Full Text) หากเปรียบเทียบกับเครื่องมือช่วยค้นในรูปแบบสิ่งพิมพ์แล้วก็เหมือนกับบรรณานุกรมหรือสารระสังเขป
2. ฐานข้อมูลต้นแหล่ง (Source Database) ให้ข้อมูลหรือเนื้อหาโดยตรงกับผู้ใช้มากกว่าที่จะแนะไปยังแหล่งอื่น ข้อมูลที่อยู่ในฐานข้อมูลนี้อาจจะเป็นข้อมูลตัวเลข ข้อความ หรือทั้งตัวเลขและข้อความ

ฐานข้อมูลแบ่งตามประเภทข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ฐานข้อมูลบรรณานุกรม (Bibliography Database) รวบรวมรายการอ้างอิงของบทความวารสาร นิตยสาร หนังสือ รายงาน สิทธิบัตร และเอกสารอื่น ๆ โดยการทำการละเอียดข้อมูลทาง

บรรณานุกรมส่วนมากจะระบุชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง แหล่งที่มา รวมทั้งเรื่องย่อของเนื้อหา ฐานข้อมูลบรรณานุกรมถือเป็นแหล่งอ้างอิงทุติยภูมิที่จะนำไปสู่เอกสารฉบับเต็ม

2. ฐานข้อมูลข้อเท็จจริง (Factual Database) จะมีข้อมูลที่ไม่ใช่ตัวเลข เช่น นามานุกรมของหน่วยงาน โครงการวิจัย จะระบุนามบุคคลหรือองค์กรที่ไม่ใช่บทความ วารสาร หนังสือจากฐานข้อมูลประเภทนี้ถือเป็นเครื่องมืออ้างอิงปฐมภูมิ ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีความจำเป็นต้องการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ

3. ฐานข้อมูลเนื้อหาเต็ม (Full-text Database) ให้เนื้อหาทั้งหมดของเอกสาร เช่น บทความฉบับเต็มในวารสาร จัดเป็นทรัพยากรปฐมภูมิเพราะผู้ใช้จะได้รับเนื้อหาที่ต้องการโดยตรง

4. ฐานข้อมูลตัวเลข (Numeric Database) รวบรวมตัวเลข สถิติต่าง ๆ เช่น ราคาหุ้น สถิติการค้า บางกรณีอาจจะมีการบริการคำนวณให้กับผู้ใช้ฐานข้อมูลด้วย จัดเป็นทรัพยากรปฐมภูมิเพราะผู้ใช้จะได้รับสารสนเทศที่ต้องการจากฐานข้อมูลได้โดยตรง

เอ็ดมพร ทศนประสิทธิผล (2542 : 26) ได้แบ่งประเภทของฐานข้อมูล ได้ดังนี้

1. ฐานข้อมูลสำเร็จรูป CD-ROM ฐานข้อมูลที่บริษัทต่าง ๆ จัดทำขึ้นจำหน่าย
2. ฐานข้อมูลออนไลน์ (Online Database) คือ ฐานข้อมูลที่เชื่อมต่อกับแหล่งข้อมูลอื่น ๆ
3. ฐานข้อมูลที่ห้องสมุดจัดทำขึ้นเอง เช่น ฐานข้อมูลบัตรรายการหนังสือ ฐานข้อมูลบัตรบรรณานุกรม ฐานข้อมูลปริณิญาบัตร ที่ห้องสมุดมีบริการ เป็นต้น

ส่วนฐานข้อมูลออนไลน์สามารถแบ่งได้ 2 แบบ ได้แก่ การแบ่งตามเนื้อหา และการแบ่งตามผู้ผลิต การแบ่งประเภทฐานข้อมูลออนไลน์ตามเนื้อหาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทสำคัญ ๆ คือ ฐานข้อมูลอ้างอิงและฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็ม (พรพรรณ จันทร์แดง, 2557 : 110)

1. ฐานข้อมูลอ้างอิง (Reference Database) หรือ ฐานข้อมูลบรรณานุกรม (Bibliography Database) หมายถึง ฐานข้อมูลที่ให้รายละเอียดทางบรรณานุกรมหรือแหล่งที่มาของสารสนเทศที่เราต้องการจากหนังสือ บทความในวารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ เอกสารมาตรฐาน สิทธิบัตร รายงานการประชุมสัมมนา โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับชื่อผู้แต่ง วัน เดือน ปีที่ผลิต สำนักพิมพ์ เลขหน้า ที่ปรากฏ ฯลฯ โดยอาจมีสาระสังเขปหรือบทคัดย่อให้ด้วย เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้แก่ผู้ใช้บริการในการติดตามหาเอกสารฉบับเต็ม

2. ฐานข้อมูลฉบับเต็ม (Full Text Database) เป็นฐานข้อมูลที่ให้เนื้อหาครบถ้วนสมบูรณ์ตามเอกสารต้นฉบับ ผู้ใช้บริการสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที สามารถแสดงผลในรูปแบบไฟล์ PDF File หรือ HTML ซึ่งสามารถเข้าไปอ่านและบันทึกข้อมูลออกมาได้

สำหรับฐานข้อมูลออนไลน์ที่จำแนกตามผู้ผลิตมี 4 ประเภท ตามรายละเอียดดังนี้ (กาญจนา ใจกว้าง, 2553 : 12)

1. ฐานข้อมูลที่ผลิตโดยสำนักพิมพ์วิชาการ ปัจจุบันสำนักพิมพ์วิชาการได้ปรับเปลี่ยนการผลิตสารสนเทศจากรูปเล่ม (Hard Copy) เป็นสารสนเทศทางออนไลน์ (Soft Copy) มากขึ้น เช่น สำนักพิมพ์ EBSCO ผลิตฐานข้อมูลทางการแพทย์ การศึกษา อุตสาหกรรม การเกษตร ธุรกิจ และอื่น ๆ สำนักพิมพ์อัลซาเวียร์ผลิตฐานข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวิทยาศาสตร์สุขภาพ สำนักพิมพ์เกลดผลิตฐานข้อมูลหลายด้าน

2. ฐานข้อมูลที่ผลิตโดยหน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ได้ผลิตฐานข้อมูลหน่วยงานของรัฐเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลรายละเอียดเบื้องต้นเกี่ยวกับ

หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานอิสระ หน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนหน่วยงานอื่น ๆ ที่ประชาชนสนใจ โดยเก็บรายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้างองค์กร อำนาจหน้าที่ ภารกิจ วัตถุประสงค์ รายงานผู้บริหาร และเอกสารเพิ่มเติมจากหน่วยงานที่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องควรทราบข้อมูลข่าวสาร

3. ฐานข้อมูลที่ผลิตโดยองค์กรสารสนเทศ เช่น หอสมุดแห่งชาติทางการแพทย์ของสหรัฐอเมริกาผลิตฐานข้อมูล MEDLINE ส่วนในประเทศไทย หอสมุดสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาผลิตฐานข้อมูล TDC หรือ Thai Digital Collection เพื่อให้บริการสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความวิชาการ ฯลฯ โดยรวบรวมจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วประเทศ

4. ฐานข้อมูลที่ผลิตโดยสมาคมวิชาการ/สมาคมวิชาชีพ เช่น สมาคมเคมีอเมริกัน ผลิตฐานข้อมูล ACS ซึ่งเป็นฐานข้อมูลงานวิจัย เอกสาร บทความวารสาร และสิ่งพิมพ์ด้านเคมี

ฐานข้อมูลที่จัดบริการในห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงลักษณะและรูปแบบของฐานข้อมูลห้องสมุด ดังนี้

ฐานข้อมูลห้องสมุด (Library Database) อาจใช้ในความหมายของ Library Catalog การสืบค้นข้อมูลออนไลน์ (Online Search) หมายถึง การสืบค้นรายการทรัพยากรสารสนเทศจากฐานข้อมูลห้องสมุด โดยการเชื่อมโยงของเครื่องคอมพิวเตอร์ผ่านระบบเครือข่าย การบันทึกข้อมูลในระบบงานห้องสมุดสมัยใหม่ จึงเกี่ยวข้องกับการใช้บริการข้อมูลจากฐานข้อมูล ซึ่งลักษณะของฐานข้อมูลห้องสมุด มี 2 ลักษณะ ได้แก่ (น้ำทิพย์ วิภาวิน, 2548 : 160)

1. ฐานข้อมูลบรรณานุกรม (Bibliographic Database) ให้ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหนังสือ บทความวารสาร และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ฐานข้อมูลในห้องสมุดส่วนใหญ่เป็นฐานข้อมูลบรรณานุกรมหรือฐานข้อมูลอ้างอิง (Reference Database) ได้แก่ ฐานข้อมูลหนังสือ วารสาร สื่อโสตทัศน์ ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ เป็นต้น บางครั้งเรียกฐานข้อมูลบรรณานุกรมว่า Library Catalog หรือ Online Public Access Catalog (OPAC)

2. ฐานข้อมูลต้นแหล่ง (Source Database) หรือฐานข้อมูลเนื้อหาเต็มรูปแบบ (Full-text Database) เป็นฐานข้อมูลที่แสดงเนื้อหาของข้อมูลโดยตรง ให้ข้อมูลประเภทตัวเลข สถิติ และเนื้อหาเต็มรูปแบบ ซึ่งผู้ใช้สามารถนำข้อมูลไปใช้ได้ทันที ฐานข้อมูลอาจอยู่ในรูปซีดีรอมหรือข้อมูลออนไลน์ที่ให้บริการผ่านอินเทอร์เน็ต เช่น สารานุกรมออนไลน์ ฐานข้อมูลตัวเลข ฐานข้อมูลรูปภาพ

นอกจากนี้ยังจำแนกฐานข้อมูลตามลักษณะของการทำงาน ดังนี้

1. ฐานข้อมูลบรรณานุกรมจากการทำงานของระบบห้องสมุดอัตโนมัติ (Automated Library System) เป็นฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดแต่ละแห่งที่แสดงคุณสมบัติของทรัพยากรสารสนเทศ เลขหมู่ สถานที่จัดเก็บ สถานะการยืม

2. ฐานข้อมูลที่ห้องสมุดพัฒนาขึ้นเองในบางสาขาวิชาที่มีลักษณะเฉพาะ (In-House Database) เช่น การพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลหนังสือหายาก วิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยของมหาวิทยาลัย เป็นต้น

3. ฐานข้อมูลเชิงพาณิชย์ (Commercial Database) เป็นฐานข้อมูลออนไลน์ที่ห้องสมุดบอกรับเป็นสมาชิก ผู้ใช้ภายในสถาบันสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทันทีที่ต้องการ ถ้าใช้ข้อมูลจากภายนอกสถาบันจะต้องมีรหัสผ่าน

4. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Journal) เป็นวารสารออนไลน์ที่ห้องสมุดบอกรับเป็นสมาชิก เพื่อผู้ใช้บริการเข้าถึงหรืออ่านวารสารนั้นได้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยผู้ใช้ภายในสถาบันสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทันทีที่ต้องการ ถ้าใช้ข้อมูลจากภายนอกสถาบัน จะต้องมีการชำระเงินเช่นกัน

5. จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Mail) เป็นระบบสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้ส่งและผู้รับจะต้องมีที่อยู่ประจำที่เรียกว่า Electronic Mail Address เพื่อส่งข้อมูลและสื่อสารถึงกัน จดหมายอิเล็กทรอนิกส์จะเป็นสื่อกลางในการส่งผ่านข้อมูล หรือติดต่อผ่านกันระหว่างห้องสมุด การสั่งซื้อทรัพยากรสารสนเทศ การยืมระหว่างห้องสมุด เป็นต้น

มาลี กาบมาลา (2543 : 290) ได้อธิบายถึงรูปแบบของฐานข้อมูลที่จัดให้บริการในห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศ ว่า ปัจจุบันห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศได้นำฐานข้อมูลมาให้บริการแก่ผู้ใช้ในหลาย ๆ รูปแบบที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

1. ฐานข้อมูลออนไลน์ (Online Database) เป็นแหล่งสารสนเทศที่มีขนาดใหญ่และขอบเขตกว้างขวาง ซึ่งผู้จัดทำได้จัดทำขึ้นเพื่อให้บริการสำหรับผู้ที่ต้องการสืบค้นสารสนเทศ โดยไม่มีข้อจำกัดในด้านระยะทาง ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ตาม นอกจากนั้นผู้ใช้บริการยังสามารถดาวน์โหลด หรือพิมพ์ข้อมูลได้ทันที

2. ฐานข้อมูล OPAC (Online Public Access Catalog) เป็นฐานข้อมูลที่ห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศสร้างขึ้นโดยนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในการสร้างฐานข้อมูลบรรณานุกรม ทำให้ผู้ใช้สามารถสืบค้นรายการบรรณานุกรมโดยใช้คอมพิวเตอร์แทนบัตรรายการทั้งรายการบรรณานุกรมหนังสือ สิ่งพิมพ์รัฐบาล วัสดุทัศนวัสดุ บทความในวารสาร และอื่น ๆ ความสามารถของระบบ OPAC มีความสามารถมากกว่าการค้นหาด้วยบัตรรายการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วทางเลือกในการสืบค้นจะมีมากกว่าและความรวดเร็วในการค้นหาและแสดงผลข้อมูลจะมีมากกว่าเช่นเดียวกัน ฐานข้อมูลลักษณะนี้ผู้ใช้สามารถเข้าไปสืบค้นสารสนเทศโดยไม่ต้องเสียค่าสมาชิก

3. ฐานข้อมูลซีดีรอม (CD-ROM : Compact Disk Read Only Memory) มีลักษณะเป็นจานกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 4.75 นิ้ว เก็บบันทึกสารสนเทศอย่างถาวร การบันทึกลงแผ่นดิสก์ เป็นการใส่ลำแสงเลเซอร์ยิงไปที่พื้นผิวของดิสก์ ทำให้เกิดรอยลึกขนาดต่างกันด้วยระบบดิจิทัล ปัจจุบันมีการใช้ซีดีรอมอย่างกว้างขวางในวงการดนตรีและเพลง และได้มีการพัฒนาฐานข้อมูลทางวิชาการลงแผ่นซีดีรอม ทั้งที่ในลักษณะฐานข้อมูลบรรณานุกรมและฐานข้อมูลรูปแบบเต็ม สามารถสืบค้นได้ภายในเวลา 2 วินาทีเท่านั้น การสืบค้นฐานข้อมูลซีดีรอมมีความรวดเร็วใกล้เคียงกับการค้นในระบบออนไลน์ การอ่านข้อมูลอาจอ่านจากหน้าจอภาพหรือพิมพ์ออกมาเป็นแผ่นได้ ฐานข้อมูลซีดีรอมจัดเป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ให้ข้อมูลที่ทันสมัยกว่าสื่อชนิดเดียวกันที่ผลิตออกมาในรูปแบบหนังสือ เพราะข้อมูลต่าง ๆ สามารถปรับปรุงให้ทันสมัยได้ในซีดีรอมชุดใหม่ นอกจากนี้ซีดีรอมยังใช้บันทึกข้อมูลจากสื่อทัศนวัสดุของห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศได้อีกด้วย เช่น ภาพกราฟิก ภาพสไลด์ หรือ เสียง เป็นต้น

4. ฐานข้อมูลงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ เป็นฐานข้อมูลที่ห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศสร้างขึ้นเพื่อสืบค้นเอกสารฉบับเต็ม (Full Text) หรือ สารสังเขป จากงานวิจัย (Research) วิทยานิพนธ์ (Thesis) และการศึกษาค้นคว้าอิสระ (Independent Study) ภายในสถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่สังกัด ตัวอย่างฐานข้อมูลประเภทนี้ เช่น ฐานข้อมูลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทความวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานของรัฐบาลได้จัดทำฐานข้อมูลงานวิจัยเพื่อประโยชน์ในการสืบค้น อ้างอิง งานวิจัยต่าง ๆ ตัวอย่างฐานข้อมูลงานวิจัยที่จัดทำโดยหน่วยงานรัฐบาล เช่น ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทยออนไลน์ ของศูนย์บริการสารสนเทศทางเทคโนโลยี (ศสท.) เป็นต้น

สมพิศ คูศรีพิทักษ์ (2539 : 52) ได้จำแนกฐานข้อมูลห้องสมุด ตามลักษณะของข้อมูลที่เก็บบันทึก จำแนกได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. ฐานข้อมูลบรรณานุกรม (Bibliographic Database) เป็นฐานข้อมูลหลักของห้องสมุดที่เก็บข้อมูลบรรณานุกรมของสารสนเทศทุกชนิดในห้องสมุด เช่น รายการของหนังสือ วารสาร เอกสาร โสภิตทัศน์วัสดุ รายงานต่าง ๆ โดยการทำการรายละเอียดข้อมูลทางบรรณานุกรมของเอกสารเหล่านั้นแต่ละระเบียบแล้วเก็บรวบรวมไว้ในระบบคอมพิวเตอร์ระบบใดระบบหนึ่ง ฐานข้อมูลบรรณานุกรมบางฐานข้อมูลอาจมีสาระสังเขปของบทความ หรือเอกสารนั้น ๆ ด้วย เมื่อผู้ใช้ต้องการข้อมูลของเอกสารเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็จะมีการดึงโปรแกรมสอบถามเครื่องคอมพิวเตอร์ ก็จะได้รายการบรรณานุกรมของสารสนเทศที่ต้องการ ตัวอย่างเช่น รายการหนังสือของห้องสมุด (Library Catalog)

2. ฐานข้อมูลตัวเลข (Numeric Database) เป็นข้อมูลทางสถิติอาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับการลงทุน ตลาดหุ้น ธุรกิจ อุตสาหกรรม หรือทฤษฎี และสูตรสมการต่าง ๆ ฐานข้อมูลตัวเลขบางฐานข้อมูลอาจมีโปรแกรมที่สามารถสร้างตาราง หรือกราฟสถิติตามความต้องการของผู้ใช้ได้

3. ฐานข้อมูลเต็มรูป (Full-text Database) เป็นลักษณะของฐานข้อมูลที่บันทึกเรื่องราวทั้งหมดเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ในรูปแบบที่เครื่องอ่านได้ เมื่อต้องการใช้ก็เรียกข้อมูลที่ต้องการออกมาอ่านได้เหมือนกับการอ่านหนังสือทั้งเล่ม

4. ฐานข้อมูลภาพลักษณ์ (Image Database) เป็นฐานข้อมูลเต็มรูปชนิดหนึ่งซึ่งผลิตได้จากการนำเครื่องสแกนเนอร์ (Scanner) ไปอ่านเอกสาร หรือสารสนเทศใด ๆ หรือใช้กล้องถ่ายรูปหรือกล้องวิดีโอที่ค้นถ่ายภาพต่าง ๆ เข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์

5. ฐานข้อมูลสำเร็จซีดีรอม (CD-ROM : Compact Disk Read Only Memory) มีลักษณะเป็นจานกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 4.75 นิ้ว เป็นสื่อเก็บบันทึกสารสนเทศอย่างถาวรเช่นเดียวกับหนังสือที่สำนักพิมพ์ต่าง ๆ ผลิตออกมา แต่บริษัทผู้ผลิตสามารถเพิ่ม หรือปรับเปลี่ยนข้อมูลในซีดีรอมให้ทันสมัยได้เป็นระยะ ๆ ตามข้อตกลง การบันทึกข้อมูลลงในแผ่นดิสก์เป็นการใช้ลำแสงเลเซอร์ยิงไปที่พื้นผิวของดิสก์ทำให้เกิดรอยลึกขนาดต่างกันด้วยระบบดิจิทัล

6. ฐานข้อมูลสื่อประสม (Multimedia Technology) หรือเทคโนโลยีมัลติมีเดียเป็นเทคโนโลยีที่ทำให้คอมพิวเตอร์สามารถรวมข้อมูลตัวเลข อักษร ภาพเคลื่อนไหว และเสียงที่สามารถแสดงได้พร้อมกันในเวลาเดียวกัน และสามารถโต้ตอบกับผู้ใช้ได้ด้วย ฐานข้อมูลมัลติมีเดียที่ใช้เทคโนโลยีมัลติมีเดียดังกล่าว จึงเป็นฐานข้อมูลที่ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศในอนาคตจะต้องมีไว้ให้บริการผู้ใช้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นแม้ว่าในปัจจุบันห้องสมุดจะยังไม่ใช้ระบบมัลติมีเดีย แต่ก็ควรมีการวางแผนในเรื่องอุปกรณ์เชื่อมต่อกับเทคโนโลยีมัลติมีเดียไว้ด้วย

กล่าวโดยสรุป ฐานข้อมูลเป็นเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา และมีบทบาทสำคัญในงานสารสนเทศของห้องสมุดหรือศูนย์สารสนเทศ เป็นเครื่องมือที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้กับผู้ให้บริการ ช่วยประหยัดเวลาในการทำงานและลดขั้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อน ตลอดจนช่วยให้ผู้ใช้บริการค้นคืนสารสนเทศได้ในเวลาอันรวดเร็ว

การให้บริการฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปอิเล็กทรอนิกส์ (Thai Digital Collection : TDC) ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ความเป็นมา

ตามที่สำนักงานบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา ได้ดำเนินโครงการพัฒนาเครือข่ายห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย (ThaiLIS) โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เข้าด้วยกันบนเครือข่าย UniNet เพื่อประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรและพัฒนาฐานข้อมูลร่วมกัน รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งเป็น การประหยัด และก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพของห้องสมุดอุดมศึกษา ก่อให้เกิดรากฐานสำคัญในการ พัฒนาองค์ความรู้เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ โดยนำระบบคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มาสนับสนุนและพัฒนาให้เป็นระบบเครือข่ายห้องสมุด อิเล็กทรอนิกส์ มีฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนการค้นคว้า วิจัย สามารถ สืบค้นได้ตลอดเวลา และเพื่อสนับสนุนดำเนินงานตามแนวทางข้างต้น ในปี พ.ศ. 2547 สำนักงาน บริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา จึงได้ร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาระบบจัดเก็บ เอกสารฉบับเต็มในรูปอิเล็กทรอนิกส์ ดำเนินโครงการจัดเก็บเอกสารฉบับเต็มในรูปอิเล็กทรอนิกส์ (Thai Digital Collection : TDC) มาจนถึงปัจจุบัน มีจำนวนเอกสารทั้งหมด 436,104 รายการ

TDC หรือ Thai Digital Collection มีเป้าหมายเพื่อให้ บริการสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับ เต็ม ซึ่งเป็นเอกสารฉบับเต็มของ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยของอาจารย์ รวบรวมจากมหาวิทยาลัย ต่าง ๆ ทั่วประเทศ นักศึกษา อาจารย์ และบุคลากร ในการเข้าใช้บริการนั้นจะต้องเข้าใช้งานจาก คอมพิวเตอร์ ภายในห้องสมุดสมาชิก ดูรายละเอียดห้องสมุดสมาชิก ได้จากทางเลือกมหาวิทยาลัย/ สถาบัน

การดำเนินการในปัจจุบันได้ดำเนินการ migrate ข้อมูลจากระบบเดิม เข้าสู่ระบบใหม่ เรียบร้อยแล้ว รวมทั้งได้มีการจัดอบรมการใช้งาน การนำข้อมูลเข้าสู่ระบบให้กับสมาชิกใหม่ เช่น มหาวิทยาลัยเอกชน หน่วยงานอื่นๆ ที่มีจุดมุ่งหมายในการให้ความรู้และต้องการเผยแพร่ผลงานต่าง ๆ ให้สังคม เพื่อให้สังคมได้นำความรู้เหล่านี้ไปปรับใช้เพื่อเป็นการต่อยอดความรู้เดิม และพัฒนา ประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย วารสาร หนังสือหายาก ฉบับเต็มใน รูปอิเล็กทรอนิกส์สำหรับมหาวิทยาลัย/สถาบันต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน พัฒนาระบบสารสนเทศและบริการให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง อันจะเป็นประโยชน์ในการ ค้นคว้าวิจัยของประเทศชาติ

การให้บริการฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปอิเล็กทรอนิกส์ (Thai Digital Collection : TDC) ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เข้าร่วมโครงการตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2548- ปัจจุบัน ได้ดำเนินการจัดเก็บเอกสารฉบับเต็มในรูปอิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 424 รายการ ดังนี้ วิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 403 รายการ และงานวิจัยของอาจารย์ที่เป็น

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 21 รายการ การให้บริการฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ให้บริการบนอินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายของมหาวิทยาลัย โดยที่ผู้ใช้บริการของมหาวิทยาลัยสามารถสืบค้นได้จากเครื่องคอมพิวเตอร์ทุกเครื่องที่ผ่านหมายเลข IP ของ มหาวิทยาลัย จากคณะ ภาควิชา หรือหน่วยงานต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งสำนักหอสมุด จัดให้บริการสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

1. จัดให้บริการภายในสำนักหอสมุด ผู้ใช้สามารถสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จากเครื่องคอมพิวเตอร์ ที่ชั้น 1 และมีบรรณารักษ์งานบริการช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการใช้งานและการสืบค้น
2. จัดให้บริการภายในมหาวิทยาลัย โดยที่ผู้ใช้บริการสามารถสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จากภาควิชา คณะ และหน่วยงานต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. การให้บริการจากภายนอกมหาวิทยาลัย ผ่านระบบ Web VPN โดยผู้ใช้ต้องติดต่อขอ Username และ Password จากสำนักดิจิทัลเพื่อการศึกษา ซึ่งจะสามารถเข้าสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้

วิธีการใช้บริการ

อาจารย์ นักศึกษา และบุคลากร ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สามารถสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบเครือข่ายของมหาวิทยาลัยได้ตลอดเวลา ผ่านเว็บไซต์สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ที่ <http://www.lib.cmru.ac.th> และเลือกใช้บริการฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ดังภาพ

ภาพที่ 1 หน้าเว็บไซต์บริการฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้บริการฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูป อิเล็กทรอนิกส์

สำนักหอสมุด ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้งานฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูป อิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

1. จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้งานฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปอิเล็กทรอนิกส์ (Thai Digital Collection : TDC)
2. จัดฝึกอบรมและแนะนำการสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปอิเล็กทรอนิกส์ (Thai Digital Collection : TDC) ให้กับนักศึกษา ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก และอาจารย์ ตามที่ร้องขอตลอดปีการศึกษา
3. จัดบริการบรรณารักษ์ช่วยการค้นคว้าฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการค้นคว้าและการวิจัย
4. จัดทำแผนพับประชาสัมพันธ์บริการฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มในรูปอิเล็กทรอนิกส์ (Thai Digital Collection : TDC)

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีดังต่อไปนี้

งานวิจัยในประเทศ

มะลิวรรณ สุวรรณพลักษณ์ (2546) ศึกษา “สภาพการใช้และความต้องการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม” การศึกษาค้นคว้ามีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพการใช้และความต้องการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ ร้อยละ 84.1 ใช้ในรูปแบบเว็บไซต์มากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการสอน มากที่สุด สถานที่ใช้ในการสืบค้นมากที่สุด คือ ที่ทำงาน ระยะเวลาที่ใช้วันละ 1 ชั่วโมง ช่วงเวลาที่ใช้บ่อยที่สุดคือ เวลา 16.01-24.00 น. โดยได้รับคำแนะนำวิธีการใช้จากเพื่อนร่วมวิชาชีพ มากที่สุด อีกทั้งได้รับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ จากแหล่งบริการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ภายนอก ซึ่งเป็นแหล่งบริการฟรีหรืออาจารย์บอกรับเป็นสมาชิกวารสารอิเล็กทรอนิกส์เองมากที่สุด และอาจารย์ใช้วิธีอ่านบทความวารสารอิเล็กทรอนิกส์จากหน้าจอคอมพิวเตอร์ทันทีมากที่สุด สำหรับปัญหาที่พบในการใช้อิเล็กทรอนิกส์ของอาจารย์ คือ ระบบเครือข่ายเข้าใช้อินเทอร์เน็ตล่าช้า ในด้านของความต้องการใช้ อาจารย์ต้องการใช้เพื่อติดตามความก้าวหน้า ความเคลื่อนไหวโดยทั่วไปเกี่ยวกับการสอน และเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในสาขาวิชาที่สอนตลอดจนสาขาที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งต้องการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบข้อมูลออนไลน์ และข้อมูลในรูปแบบฉบับเต็ม

ชโรชนีัย ชัยมินทร์ (2549) ได้ศึกษาการใช้สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า ด้านสภาพการใช้สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท สังกัดภาควิชาพืชสวนมากที่สุด มีการเรียนรู้วิธีการค้นหาความรู้หรือเพิ่มทักษะเกี่ยวกับสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์เพื่อค้นคว้าข้อมูลสำหรับนำมาประกอบการทำวิจัย รายงาน วิทยานิพนธ์ มีสาเหตุในการเลือกใช้เพราะสืบค้นได้สะดวกรวดเร็ว ใช้วิธีการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศด้วยการสืบค้นด้วยตนเอง โดยสืบค้นจากเว็บค้นหาข้อมูล มีความถนัดในการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อค้นหาข้อมูลสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง

ใช้เวลาในการสืบค้นครั้งละมากกว่า 1 ชั่วโมง มีการจัดเก็บข้อมูลที่สืบค้นได้ไว้ในสื่อบันทึกข้อมูลแบบพกพา (Handy Drive/Flash Drive) สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่สืบค้นได้ตรงกับความต้องการในระดับปานกลาง ด้านปัญหาการใช้ที่พบในระดับมาก คือปัญหาความเร็วในการดึงข้อมูล (Download) เป็นไปอย่างล่าช้า ด้านความต้องการใช้สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ คือให้เพิ่มความเร็วในการเชื่อมต่อกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

มาลี อิศรานนท์ (2551) ศึกษาเรื่องการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ในสำนักหอสมุดกลางของนักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เคยใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ นักศึกษาที่ไม่เคยใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์เพราะไม่มีเวลาในการเข้าใช้ ส่วนนักศึกษาที่เคยใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่ใช้วารสารฉบับพิมพ์ควบคู่กับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ นักศึกษาทราบว่าให้บริการวารสารอิเล็กทรอนิกส์จากการประชาสัมพันธ์ของสำนักหอสมุดกลาง และเรียนรู้วิธีการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์จากเพื่อนแนะนำ โดยสืบค้นวารสารอิเล็กทรอนิกส์จากที่ทำงาน สาเหตุที่ใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์เนื่องจากสามารถค้นหาบทความได้ ตลอด 24 ชั่วโมง โดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับเวลาเปิดปิดของห้องสมุด สามารถอ่านข้อมูลจากหน้าจอคอมพิวเตอร์ได้โดยตรง สามารถค้นหาบทความได้จำนวนมากและหลากหลาย ในขณะเดียวกันโดยนักศึกษามีวัตถุประสงค์ ในการใช้เพื่อประกอบการเรียนหรือการทำวิทยานิพนธ์ นักศึกษาส่วนใหญ่สืบค้นวารสารอิเล็กทรอนิกส์ด้วยตนเอง นักศึกษาที่มีความถี่ในการใช้ไม่แน่นอนมากที่สุด นักศึกษาส่วนใหญ่สืบค้นฐานข้อมูลในช่วง 16.31-21.00 น. นักศึกษาส่วนใหญ่มีความถี่ในการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ครั้งละ 1-2 ชั่วโมง นักศึกษาสืบค้นฐานข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักหอสมุดกลาง ลักษณะข้อมูลที่ต้องการคือเอกสารฉบับเต็ม ปัญหาและอุปสรรคในการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า นักศึกษามีปัญหาในเรื่องเกิดความเมื่อยล้าและปวดตาในการดูบทความบนหน้าจอคอมพิวเตอร์ และปัญหาจากการดึงข้อมูลจากฐานข้อมูล

จารุพร ชูเรืองสุข (2552) ได้ศึกษาการใช้และความต้องการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ : กรณีศึกษา หอสมุดวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า ด้านสภาพการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่เคยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยกลุ่มผู้ที่เคยใช้ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการศึกษา มีวิธีการใช้โดยค้นหาและเข้าใช้ด้วยตนเอง ไม่เคยได้รับแนะนำวิธีการใช้ และเข้าใช้จากที่พัก โดยค้นหาจากฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ห้องสมุดบอกรับ สำหรับวิธีการอ่าน อ่านทันทีจากหน้าจอ ปัญหาที่พบจากการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ประสบปัญหาความเมื่อยล้าและปวดตา ในขณะที่อ่านทางหน้าจอ ความต้องการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในภาพรวม พบว่าผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ต้องการความสะดวกในการค้นหาข้อมูลมากที่สุด

มาลินี ภูหมั่นเพียร (2554) ศึกษาเรื่องการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ที่ให้บริการในสำนักหอสมุดกลางของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการวิจัยส่วนใหญ่ พบว่า นักศึกษาทราบข้อมูลเกี่ยวกับฐานข้อมูลออนไลน์จากเว็บไซต์ของสำนักหอสมุดกลาง เรียนรู้วิธีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ด้วยตนเอง มีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์จากที่พักหรือที่บ้านตนเองและจากที่ทำงานของตนเอง มีวัตถุประสงค์ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์เพื่อการทำวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์และเพื่อการทำรายงาน/งานที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ ความถี่ในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์สูงสุดวันละ 1 ครั้ง โดยมีระยะเวลาในการเข้าใช้ในแต่ละครั้งประมาณ 40 นาที นักศึกษาเห็นว่าฐานข้อมูลออนไลน์มีประโยชน์ในด้านการได้รับสารสนเทศจำนวนมากและมีความหลากหลาย สามารถสืบค้นได้ตลอดเวลา

24 ชั่วโมง และสามารถอ่านเนื้อหาของสารสนเทศผ่านทางคอมพิวเตอร์ได้ทันที ปัญหาในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์พบว่า ปัญหาด้านระบบเครือข่าย/เครื่องคอมพิวเตอร์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับปานกลาง

รสสุคนธ์ ไตรรงค์ (2555) ได้ศึกษาการใช้และความต้องการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พบว่าผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก สังกัดคณะครุศาสตร์ ฐานข้อมูลที่ใช้มากที่สุดคือฐานข้อมูล ProQuest Digital Dissertations มีวัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อทำวิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์และภาคินิพนธ์ และเรียนรู้การใช้งานด้วยตนเอง และต้องการผลการสืบค้นในรูปแบบเอกสารฉบับเต็มและดาวน์โหลด ข้อมูลและบันทึกข้อมูลเก็บไว้อ่านภายหลัง และมีความต้องการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ProQuest Digital Dissertations อยู่ในระดับมากที่สุด ปัญหาการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ทั้งผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการขาดทักษะด้านภาษาอังกฤษ ฐานข้อมูลส่วนใหญ่มีเนื้อหาเป็นภาษาอังกฤษและมีจำนวนฐานข้อมูลที่ให้บริการมีจำนวนไม่เพียงพอ ด้านเครือข่ายมีความล่าช้าในการดาวน์โหลดเอกสารฉบับ

หทัยกานต์ วงศ์สวัสดิ์ (2555) ได้ศึกษาการใช้ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของอาจารย์และนักศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท และสังกัดคณะรัฐประศาสนศาสตร์มากที่สุด ฐานข้อมูลที่ใช้มากที่สุดคือ ProQuest Digital Dissertations ส่วนใหญ่เรียนรู้วิธีการใช้ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ด้วยตนเอง เข้าถึงฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ด้วยการสืบค้นผ่านเว็บไซต์ของสำนักบรรณสารการพัฒนา และส่วนใหญ่สืบค้นฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ด้วยตนเองโดยต้องการผลการสืบค้นในรูปแบบเอกสารฉบับเต็ม และสืบค้นในช่วงเวลา 16.01-22.00 น. โดยเฉลี่ยครั้งละ 30 นาที – 1 ชั่วโมง ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ไม่สามารถสืบค้นเอกสารฉบับเต็มได้ และต้องการบริการเกี่ยวกับการใช้ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยต้องการให้ห้องสมุดปรับปรุงระบบเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

ดาลัด พุกาธร (2556) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้และพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 คณะบริหารธุรกิจ โดยมีความรู้และประสบการณ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในด้านโปรแกรมสำหรับจัดพิมพ์เอกสาร เป็นอันดับแรก ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ นั้นพบว่าปัจจัยด้านคุณลักษณะของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในหัวข้อคุณลักษณะด้านการใช้งานที่ไม่เสียค่าใช้จ่าย เช่น สืบค้น OPAC เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ของนักศึกษาในระดับมาก ส่วนพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ประเภทต่าง ๆ นั้นพบว่า ส่วนใหญ่ใช้สารสนเทศจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ส่วนปัญหาในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ปัญหาด้านการใช้ภาษาต่างประเทศสำหรับการสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เป็นปัญหาอันดับแรก ส่วนด้านเนื้อหา พบว่า สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ให้บริการไม่ทันสมัย ไม่ทันเหตุการณ์เป็นปัญหาอันดับแรก ส่วนความสัมพันธ์ของระดับชั้นปีที่มีต่อพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ในการใช้โดยเฉลี่ยต่อสัปดาห์ การใช้เวลาในการสืบค้น วิธีการเข้าถึงสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ วิธีในการค้นหา การศึกษาคู่มือ ประกอบการใช้งาน สารสนเทศที่สืบค้นได้ตรงกับความต้องการ การจัดเก็บข้อมูลที่สืบค้น พบว่า มีความสัมพันธ์กับระดับชั้นปีของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านความสัมพันธ์

ระหว่างคณะที่ศึกษากับพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์นั้นพบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตะวัน สุริยะวรรณ (2557) ได้ศึกษาการใช้และความต้องการใช้สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 30-39 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก มีตำแหน่งวิชาการเป็นอาจารย์ สังกัดกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีประสบการณ์ใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และฐานข้อมูลของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มากกว่า 6 ปี ในการสืบค้นสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์จะนิยมใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่าใช้ฐานข้อมูลของสำนักหอสมุด โดยใช้หรือสืบค้นสารสนเทศในช่วงเวลา 09.00-12.00 น. มากที่สุด สำหรับการใช้อินเทอร์เน็ต พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่มีอุปกรณ์การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ คือ คอมพิวเตอร์พกพา และจะเข้าจากฐานข้อมูลของสำนักหอสมุดจากคณะหรือภาควิชา วัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ คือ ใช้เพื่อการศึกษาประกอบการเรียนการสอน และใช้ในการค้นคว้างานวิจัย สำหรับสาเหตุที่ใช้คือ สืบค้นได้รวดเร็วกว่าการสืบค้นจากสื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับการใช้อินเทอร์เน็ตของสำนักหอสมุด อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตวารสารมากกว่าฐานข้อมูลหนังสือ และฐานข้อมูลท้องถิ่น ปัญหาของอาจารย์ด้านทักษะในการใช้คือ ไม่ทราบวิธีการประเมินเอกสารที่มีคุณภาพ สำหรับความต้องการบริการสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ อาจารย์มีความเห็นว่าบริการได้ใกล้กับความต้องการมากที่สุด คือ บุคลากรสำนักหอสมุดสามารถสร้างความเชื่อถือไว้วางใจให้กับผู้ใช้ ส่วนบริการที่สำนักหอสมุดจะต้องพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขเป็นลำดับแรก คือ ระบบเครือข่ายที่มีความเสถียร

สาระสำคัญของงานวิจัยในประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้และความต้องการใช้ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ด้านวัตถุประสงค์การใช้ งานวิจัยของมะลิวรรณ สุวรรณพุกษ์ (2546) พบว่ามีวัตถุประสงค์ในการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อการสอน มากที่สุด ซึ่งใกล้เคียงกับงานวิจัยของตะวัน สุริยะวรรณ (2557) ที่พบว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาประกอบการเรียนการสอน และใช้ในการค้นคว้างานวิจัย สำหรับงานวิจัยของโรชินี ชัยมินทร์ (2549) พบว่ามีการใช้สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์เพื่อค้นคว้าข้อมูลสำหรับนำมาประกอบการทำวิจัย รายงาน วิทยานิพนธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของมาลี อิศรานนท์ (2551) มาลินี ภู่มั่นเพียร (2554) และรสสุคนธ์ ไตรรงค์ (2555) ที่มีวัตถุประสงค์การใช้เพื่อประกอบการเรียนหรือการทำวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/ภาคินิพนธ์/ปริญญาานิพนธ์/สารนิพนธ์และเพื่อการทำรายงาน/งานที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ สำหรับงานวิจัยของจรรุพร ชูเรืองสุข (2552) พบว่าส่วนใหญ่ใช้เพื่อการศึกษา

สาเหตุการใช้ งานวิจัยของโรชินี ชัยมินทร์ (2549) พบว่ามีสาเหตุในการเลือกใช้เพราะสืบค้นได้สะดวกรวดเร็ว ส่วนงานวิจัยของมาลี อิศรานนท์ (2551) และมาลินี ภู่มั่นเพียร (2554) มีสาเหตุที่ใช้เนื่องจากสามารถค้นหาบทความได้ตลอด 24 ชั่วโมง โดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับเวลาเปิดปิดของห้องสมุด ส่วนงานวิจัยของตะวัน สุริยะวรรณ (2557) พบว่าสาเหตุที่ใช้คือ สืบค้นได้รวดเร็วกว่าการสืบค้นจากสื่อสิ่งพิมพ์

สถานที่ในการใช้ งานวิจัยของมะลิวรรณ สุวรรณพุกษ์ (2546) พบว่าสถานที่ใช้ในการสืบค้นมากที่สุด คือ ที่ทำงาน เช่นเดียวกับงานวิจัยของมาลี อิศรานนท์ (2551) ที่พบว่าสืบค้นวารสารอิเล็กทรอนิกส์จากที่ทำงาน ส่วนงานวิจัยของจรรุพร ชูเรืองสุข (2552) พบว่าเข้าใช้จากที่พัก

เช่นเดียวกับงานวิจัยของมาลินี ภูหมั่นเพียร (2554) ที่มีการเข้าใช้ฐานข้อมูลออนไลน์จากที่พักหรือที่บ้านตนเองและจากที่ทำงานของตนเอง

ความถี่ในการใช้ งานวิจัยของชโรชนีชัย ชัยมินทร์ (2549) พบว่า มีความถี่ในการใช้สัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ส่วนงานวิจัยของมาลี อิศรานนท์ (2551) มีความถี่ในการใช้ไม่แน่นอนมากที่สุด และงานวิจัยของมาลินี ภูหมั่นเพียร (2554) มีความถี่ในการใช้สูงสุดวันละ 1 ครั้ง

ระยะเวลาในการใช้ งานวิจัยของมะลิวรรณ สุวรรณพฤกษ์ (2546) และมาลี อิศรานนท์ (2551) พบว่า มีระยะเวลาในการใช้ครั้งละ 1 ชั่วโมง ใกล้เคียงกับงานวิจัยของ ชโรชนีชัย ชัยมินทร์ (2549) ที่พบว่า ใช้เวลาในการสืบค้นครั้งละมากกว่า 1 ชั่วโมง และหทัยกานต์ วงศ์สวัสดิ์ (2555) พบว่า มีระยะเวลาในการใช้เฉลี่ย 30 นาที-1 ชั่วโมง ส่วนงานวิจัยของ มาลินี ภูหมั่นเพียร (2554) พบว่า ระยะเวลาในการเข้าใช้ในแต่ละครั้งประมาณ 40 นาที

ช่วงเวลาการใช้ งานวิจัยของมะลิวรรณ สุวรรณพฤกษ์ (2546) มาลี อิศรานนท์ (2551) และหทัยกานต์ วงศ์สวัสดิ์ (2555) พบว่า ส่วนใหญ่สืบค้นฐานข้อมูลซึ่งจะอยู่ในช่วงระหว่างเวลา 16.01-24.00 สำหรับงานวิจัยของ ตะวัน สุริยะวรรณ (2557) พบว่าใช้หรือสืบค้นสารสนเทศในช่วงเวลา 09.00-12.00 น.

ลักษณะเนื้อหา งานวิจัยของ ชโรชนีชัย ชัยมินทร์ (2549) จารุพร ชูเรืองสุข (2552) มาลินี ภูหมั่นเพียร (2554) รสสุคนธ์ ไตรรงค์ (2555) และหทัยกานต์ วงศ์สวัสดิ์ (2555) พบว่า ใช้วิธีการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศด้วยการสืบค้นด้วยตนเอง และไม่เคยได้รับแนะนำวิธีการใช้ สำหรับงานวิจัยของมะลิวรรณ สุวรรณพฤกษ์ (2546) และมาลี อิศรานนท์ (2551) ที่พบว่าเรียนรู้วิธีการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์จากเพื่อน/เพื่อนร่วมวิชาชีพแนะนำ

แหล่งข่าวการให้บริการ งานวิจัยของ มาลี อิศรานนท์ (2551) และมาลินี ภูหมั่นเพียร (2554) พบว่า ผู้ใช้ทราบว่ามีการบริการจากการประชาสัมพันธ์ จากเว็บไซต์ของสำนักหอสมุดกลาง

การเข้าถึงแหล่งการให้บริการ งานวิจัยของ มาลี อิศรานนท์ (2551) และหทัยกานต์ วงศ์สวัสดิ์ (2555) พบว่า ผู้ใช้สืบค้นฐานข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักหอสมุดกลาง ส่วนงานวิจัยของ ชโรชนีชัย ชัยมินทร์ (2549) พบว่า สืบค้นจากเว็บค้นหาข้อมูล

อุปกรณ์ในการเข้าถึง งานวิจัยของ ตะวัน สุริยะวรรณ (2557) พบว่าอุปกรณ์การเข้าถึงแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ คือ คอมพิวเตอร์พกพา

วิธีการอ่านข้อมูลที่ได้รับ งานวิจัยของมะลิวรรณ สุวรรณพฤกษ์ (2546) มาลี อิศรานนท์ (2551) จารุพร ชูเรืองสุข (2552) และมาลินี ภูหมั่นเพียร (2554) พบว่า ส่วนใหญ่จะใช้วิธีการอ่านข้อมูลจากหน้าจอคอมพิวเตอร์โดยตรง

วิธีการจัดเก็บข้อมูล งานวิจัยของชโรชนีชัย ชัยมินทร์ (2549) พบว่า มีการจัดเก็บข้อมูลที่สืบค้นได้ไว้ในสื่อบันทึกข้อมูลแบบพกพา (Handy Drive/Flash Drive) ในขณะที่งานวิจัยของ รสสุคนธ์ ไตรรงค์ (2555) พบว่า มีการดาวน์โหลดข้อมูล และบันทึกข้อมูลเก็บไว้อ่านภายหลัง

ด้านปัญหาในการใช้ งานวิจัยของชโรชนีชัย ชัยมินทร์ (2549) มาลินี ภูหมั่นเพียร (2554) พบว่า ส่วนมากคือปัญหาด้านระบบเครือข่าย/เครื่องคอมพิวเตอร์เตอร์ ปัญหาความเร็วในการถึงข้อมูล (Download) เป็นไปอย่างล่าช้า ส่วนงานวิจัยดัลดี พุกาธร (2556) พบว่า ปัญหาด้านการใช้ภาษาต่างประเทศสำหรับการสืบค้นเป็นปัญหาอันดับแรก ด้านเนื้อหาพบว่าสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่ให้บริการไม่ทันสมัย ไม่ทันเหตุการณ์

ด้านความต้องการใช้ งานวิจัยของมะลิวรรณ สุวรรณพฤกษ์ (2546) พบว่าอาจารย์ต้องการใช้เพื่อติดตามความก้าวหน้า ความเคลื่อนไหวโดยทั่วไปเกี่ยวกับการสอน และเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในสาขาวิชาที่สอนตลอดจนสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งต้องการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบข้อมูลออนไลน์ และข้อมูลในรูปแบบฉบับเต็ม สำหรับงานวิจัยของจารุพร ชูเรืองสุข (2552) พบว่าผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ต้องการความสะดวกในการค้นหาข้อมูลมากที่สุด ส่วนงานวิจัยของรสคุณธ์ ไตรรงค์ (2555) พบว่ามีความต้องการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ ProQuest Digital Dissertations อยู่ในระดับมากที่สุด และงานวิจัยของตะวัน สุริยะวรรณ (2557) พบว่า บุคลากรสำนักหอสมุดสามารถสร้างความเชื่อถือไว้วางใจให้กับผู้ใช้มากที่สุด

งานวิจัยต่างประเทศ

ราชาและแอชฮอก (Raza and Ashok, 2006) ศึกษาการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของนักวิจัยในมหาวิทยาลัย Aligarh Muslim University (AMU) ประเทศอินเดีย พบว่า นักวิจัยที่ตอบแบบสอบถามทราบว่ามีการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ให้บริการในมหาวิทยาลัย นักวิจัยส่วนใหญ่เข้าใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์จากศูนย์คอมพิวเตอร์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อการวิจัย มีความถี่ในการเข้าใช้คือทุกวัน ปัญหาการเข้าถึง พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องขาดการฝึกอบรมการใช้ นักวิจัยส่วนใหญ่สืบค้นวารสารอิเล็กทรอนิกส์โดยใช้โปรแกรมค้นหา และอ่านบทความฉบับเต็มด้วยวิธีดาวน์โหลดเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์เพื่ออ่านภายหลัง นักวิจัยส่วนใหญ่ เห็นว่าคำแนะนำการใช้มีประโยชน์มาก นักวิจัยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจผลการสืบค้นที่สัมพันธ์กับหัวข้อที่ต้องการ ส่วนปัญหาการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของนักวิจัยส่วนใหญ่คือการดาวน์โหลดข้อมูลได้ช้า นักวิจัยส่วนใหญ่เห็นว่าวิธีที่จะใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดคือการได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง

แมนดา (Manda, 2005) ศึกษาเรื่อง “Electronic Resource Usage in Academic and Research Institutions in Tanzania” เป็นการศึกษาการใช้ทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์ในสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยในแทนซาเนีย พบว่ามีการใช้ทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในระดับน้อย เนื่องจากไม่มีการฝึกอบรมผู้ใช้ เครื่องขยายการใช้งานช้า มีข้อจำกัดในการเข้าถึงเครื่องคอมพิวเตอร์ ผู้ใช้ขาดทักษะการค้นหา

โรเจอร์ (Rogers, 2001) ศึกษาเรื่อง “Electronic journal usage at Ohio State University” เป็นการศึกษาการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของคณาจารย์นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัย โอไฮโอ พบว่า มีปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการที่ส่งเสริมการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของคณาจารย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของ มหาวิทยาลัยโอไฮโอ ผู้ใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ส่วนใหญ่สังกัด กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ผู้ใช้อวารสารอิเล็กทรอนิกส์คิดเป็น ร้อยละ 41 มีความพึงพอใจที่สามารถสืบค้นได้ 24 ชั่วโมง และเข้าถึงได้ง่าย ผู้ใช้ส่วนใหญ่เห็นว่าวารสารอิเล็กทรอนิกส์ใช้งานง่าย และประหยัดเวลาการสืบค้น ด้านความถี่การใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์จึงทำให้มีการใช้และยอมรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มมากขึ้นทุกปีในขณะที่การยอมรับในวารสารตีพิมพ์มีจำนวนลดน้อยลง

ทีโนเพอร์และราด (Tenopir & Raad, 2000) ศึกษาการใช้ฐานข้อมูลใน ห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดา พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่นิยมเข้าฐานข้อมูลออนไลน์ที่ห้องสมุด และช่วงเวลาที่มีการสืบค้นมากที่สุดคือช่วงเวลา 11.00 น. – 17.00 น.

รัสช์-เฟจา และซีเบกี (Rusch-Feja & Siebeky, 1999) ศึกษาเรื่อง “Evaluation of usage and acceptance of electronic journals” ได้ศึกษาการใช้และยอมรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของนักวิทยาศาสตร์ อาจารย์พิเศษและนักศึกษาระดับปริญญาเอกในสาขาชีวการแพทย์ เคมีกายภาพและมนุษยศาสตร์ของ Max Planck Society ในด้านการสืบค้น การเข้าถึง การแสดงผล ความถี่ในการใช้ และปัญหาการใช้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยอมรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ มีความพึงพอใจข้อมูลที่มีความทันสมัย วิธีการสืบค้นง่าย สะดวกสามารถสืบค้นได้ตลอดเวลา และใช้เป็นประจำทุก ๆ 2 สัปดาห์ ปัญหาที่พบคือ วารสารอิเล็กทรอนิกส์มีข้อมูลย้อนหลังไม่สมบูรณ์ การแสดงผลกราฟิกคุณภาพไม่ดี และระบบเครือข่ายขัดข้องบ่อยครั้ง

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้และความต้องการใช้ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์การใช้ งานวิจัยของราชาและแอชฮอค (2006) มีวัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อการวิจัย

สาเหตุการใช้ งานวิจัยของโรเจอร์ (2001) และรัสช์-เฟจา และซีเบกี (1999) ที่พบว่าสาเหตุที่ใช้เนื่องจากสามารถสืบค้นได้ 24 ชั่วโมง มีความทันสมัย มีวิธีสืบค้นง่าย และเข้าถึงได้ง่าย

สถานที่ในการใช้ งานวิจัยของโนเพอร์และราด (2000) พบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่นิยมเข้าฐานข้อมูลออนไลน์ที่ห้องสมุด ส่วนงานวิจัยของราชาและแอชฮอค (2006) ผู้ใช้ส่วนใหญ่เข้าใช้จากศูนย์คอมพิวเตอร์

ความถี่ในการใช้ งานวิจัยของราชาและแอชฮอค (2006) พบว่า ผู้ใช้มีความถี่ในการเข้าใช้คือทุกวัน ส่วนงานวิจัยของรัสช์-เฟจา และซีเบกี (1999) พบว่าผู้ใช้ใช้เป็นประจำทุก ๆ 2 สัปดาห์

ช่วงเวลาการใช้ งานวิจัยของ ทีโนเพอร์และราด (2000) พบว่า ช่วงเวลาที่มีการสืบค้นมากที่สุดคือ 11.00-17.00 น.

ลักษณะเนื้อหา งานวิจัยราชาและแอชฮอค (2006) พบว่า มีความพึงพอใจกับผลการสืบค้นที่มีความสัมพันธ์กับหัวข้อที่ต้องการ สำหรับงานวิจัยของ รัสช์-เฟจา และซีเบกี (1999) พบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจข้อมูลที่มีความทันสมัย

วิธีการเข้าถึงแหล่งข้อมูล งานวิจัยของแมนดา (2005) พบว่า ไม่มีการฝึกอบรมวิธีการใช้ให้กับผู้ใช้

การเข้าถึงแหล่งการให้บริการ งานวิจัยของราชาและแอชฮอค (2006) พบว่า มีการสืบค้นโดยใช้โปรแกรมค้นหา

วิธีการจัดเก็บข้อมูล งานวิจัยของราชาและแอชฮอค (2006) พบว่า อ่านบทความฉบับเต็มด้วยวิธีดาวน์โหลดเก็บไว้ในคอมพิวเตอร์เพื่ออ่านภายหลัง

ด้านปัญหาในการใช้ งานวิจัยของราชาและแอชฮอค (2006) ปัญหาการเข้าถึง พบว่าส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องขาดการฝึกอบรมการใช้ และปัญหาการดาวน์โหลดข้อมูลได้ช้า ใกล้เคียงกับงานวิจัยของแมนดา (2005) พบว่า ปัญหาเครือข่ายการใช้งานช้า มีข้อจำกัดในการเข้าถึงเครื่องคอมพิวเตอร์ ผู้ใช้ขาดทักษะการค้นหา ส่วนงานวิจัยของ รัสช์-เฟจา และซีเบกี (1999) ปัญหาที่พบคือ มีข้อมูลย้อนหลังไม่สมบูรณ์ การแสดงผลกราฟิกคุณภาพไม่ดี